

20 år med Industriavtal

GLOBALA ARBETSKRAFTS- KOSTNADER

Tillverkningsindustrin
1998-2017

September 2018

Förord

Rapporten ”Globala arbetskraftskostnader – tillverkningsindustrin 1998-2017” ingår i Facken inom industrins rapportserie om arbetskraftskostnader inom tillverkningsindustrin i olika länder. Rapporten beskriver dels nivån på arbetskraftskostnaderna 2017 och dels utvecklingen under perioden 1998-2017. Perioden 1998-2017 är vald med anledning av att det första Industriavtalet undertecknades 1997 och kom att tillämpas i 1998 års avtalsrörelse. 2011 undertecknades ett nytt och utvecklat Industriavtal. Perioden 1998-2017 sammanfaller således med de 20 år då Industriavtal påverkat utvecklingen av löner och arbetskraftskostnader i Sverige.

Ett omfattande arbete inför rapporten har varit att samla in statistik och bedöma kvaliteten på olika källor. Grundmaterialet till den statistik som används kommer från olika källor och därmed finns alltid risk att materialet inte är helt likvärdigt mellan olika länder. Dessutom görs kontinuerligt större och mindre revideringar och uppdateringar av materialet. De nivåer på arbetskraftskostnaderna som anges i kronor per timme och de förändringstal som ofta anges med en decimal noggrannhet bör därför tolkas med viss försiktighet. Det är ändå vår bedömning att innehållet i rapporten ger en någorlunda korrekt bild av nivåer och utvecklingstal. För en utförligare beskrivning av källor, definitioner och metoder hänvisas till kapitel 9.

Rapporten har utarbetats av Martina Aksberg, omvärldsanalytiker, på Facken inom industrins kansli.

Denna rapport och fler rapporter finns att hämta på www.fackeninomindustrin.se

Erica Sjölander
Kanslichef
Facken inom industrin

INNEHÅLL

1. SAMMANFATTNING	1
2 ARBETSKRAFTSKOSTNADEN	4
3. ARBETSKRAFTSKOSTNADERNAS UTVECKLING – Nationell valuta.....	9
4. VÄXELKURS	15
5. ARBETSKRAFTSKOSTNADERNAS UTVECKLING Gemensam valuta.....	22
6. RELATIV ARBETSKRAFTSKOSTNAD	28
7. KONSUMENTPRISERNAS UTVECKLING.....	36
8. REALA ARBETSKRAFTSKOSTNADER.....	45
9 KÄLLOR, DEFINITIONER OCH METODER	49

1. SAMMANFATTNING

Denna rapport behandlar arbetskraftskostnaderna inom tillverkningsindustrin i olika länder. De svenska arbetskraftskostnadernas nivå och utveckling studeras ur ett internationellt perspektiv. Utvecklingen jämförs över tid, både i nationell och gemensam valuta. Tidsperioden som studeras är 1998-2017 och i vissa fall presenteras också en uppdelning i delperioderna 1998-2007, 2008-2012 och 2013-2017.

I rapporten studeras också, i två olika kapitel, utvecklingen av växelkurser och priser. Med dessa kapitel som grund beskrivs utvecklingen av den svenska tillverkningsindustrins relativa arbetskraftskostnad och de reala arbetskraftskostnadernas utveckling i olika länder. Det avslutande kapitlet innehåller en sammanställning av de källor som använts samt en beskrivning av tillvägagångssättet vid framtagandet av rapportens beräkningar.

I rapporten används genomgående begreppet arbetskraftskostnad och inte lön. Skälet till detta val är att det är det mest intressanta begreppet ur ett konkurrenskraftsperspektiv. Hur stor del av arbetskraftskostnaderna som utgörs av lön respektive andra kostnader för exempelvis socialförsäkringar, avtalspensioner m.m. varierar beroende på hur de sociala systemen ser ut i olika länder.

Nivån på arbetskraftskostnad

Arbetskraftskostnaden i svensk tillverkningsindustri var 2017 i genomsnitt 366 SEK per timme. Det placerar Sverige på plats tre i Norden och på den övre halvan vid rangordning av de västeuropeiska länderna utifrån nivån på arbetskraftskostnaderna.

De svenska arbetskraftskostnaderna var 2017 lägre än i Tyskland, Danmark, Norge, Belgien och Schweiz. Sverige uppvisade dock avsevärt högre arbetskraftskostnader än de östeuropeiska länderna och högre än alla jämförelseländer utanför Europa.

Arbetskraftskostnadernas utveckling, nominellt och i gemensam valuta

Arbetskraftskostnaderna i Sverige ökade med i genomsnitt 3,4 procent per år under perioden 1998-2017. Det är högre än för Västeuropa, där ökningstakten var 2,8 procent årligen. Bland de västeuropeiska länderna hamnar Norge i topp med 4,5 procent och Portugal i botten med 2,3 procent per år.

Arbetskraftskostnaderna ökade långsammare i de flesta västeuropeiska länder under perioden 2013-2017 jämfört med under föregående perioder. För de västeuropeiska länderna som grupp uppgick ökningstakten 1998-2007 till 3,3 procent, 2008-2012 till 2,8 procent och 2013-2017 1,8 procent per år. I Sverige var utvecklingen under motsvarande perioder 3,5, 3,7 respektive 2,6 procent per år. Det kan därmed dels konstateras att Sverige uppvisat högre ökningstakter än Västeuropa under samtliga perioder och dels att den svenska ökningstakten, till skillnad från den västeuropeiska, var som högst under perioden omkring finanskrisen, 2008-2012, för att under den efterföljande perioden växla ner och sjunka med en dryg procentenhet. Tyskland avviker från övriga västeuropeiska länder genom att ökningstakten var som högst under den senaste perioden 2013-2017.

Nedanstående tabell visar en sammanställning av arbetskraftskostnadsutvecklingen i Sverige, Tyskland och Västeuropa under olika perioder, nominellt och i gemensam valuta.

	1998-2017	1998-2007	2008-2012	2013-2017
Arbetskraftskostnad				
<u>Nominellt</u>				
Sverige	3,4	3,5	3,7	2,6
Tyskland	2,4	2,3	2,1	2,8
Västeuropa	2,8	3,3	2,8	1,8
<u>Gemensam valuta</u>				
Sverige	3,4	3,5	3,7	2,6
Tyskland	2,9	3,0	0,9	4,9
Västeuropa	3,2	4,1	1,3	3,4

Vid jämförelse av arbetskraftskostnadernas utveckling i gemensam valuta beaktas även växelkurseffekten. Dessa jämförelser ger därmed en delvis annorlunda bild än mätt i nationell valuta. Sett över hela perioden, 1998-2017, ökade de västeuropeiska arbetskraftskostnaderna med 3,2 procent per år mätt i gemensam valuta. Skillnaden mellan den svenska och västeuropeiska utvecklingen var därmed endast 0,2 procentenheter, vilket kan jämföras med skillnaden mätt i nationell valuta, som uppgick till 0,6 procentenheter. För Västeuropa i sin helhet, och Tyskland, var utvecklingen snabbare mätt i gemensam än i nationell valuta under delperioderna 1998-2007 och 2013-2017, och långsammare vid åren omkring finanskrisen, 2008-2012. Variationen i ökningstakt mellan delperioderna är kraftigare mätt i gemensam än i nationell valuta. Under samtliga delperioder var skillnaden mellan den svenska och den västeuropeiska ökningstakten mindre mätt i nationell än i gemensam valuta. Särskilt stor var skillnaden i ökningstakt mellan Sverige och Västeuropa under perioden 2008-2012, mätt i gemensam valuta. Under perioden 2013-2017 uppvisade Sverige en påtagligt långsammare utveckling av arbetskraftskostnaderna än både Tyskland och Västeuropa, mätt i gemensam valuta.

Relativ arbetskraftskostnad

Norges relativa arbetskraftskostnad har stigit jämfört med 1998, och var 2017 ungefär 20 procent högre än den svenska nivån. Även i Danmark var den relativa arbetskraftskostnaden högre vid slutet av perioden medan den i Finland endast ökat marginellt sedan 1998.

Sveriges och de övriga nordiska ländernas relativa arbetskraftskostnader har stigit i jämförelse med andra västeuropeiska länder. Tysklands relativa arbetskraftskostnad låg 15 procent över den svenska i början av perioden för att 2017 endast vara 5 procent högre. Också Storbritanniens och Frankrikes relativa arbetskraftskostnader har sjunkit under industriavtalsperioden och befann sig 2017 cirka 35 respektive 10 procent under den svenska nivån.

Arbetskraftskostnadernas reala utveckling

De reala arbetskraftskostnaderna i svensk tillverkningsindustri ökade med 2,2 procent per år under perioden 1998-2017 (beräknat med konsumentprisindex, KPI, som inflationsmått). Det är väsentligt högre än utvecklingstakten i Västeuropa och Tyskland, som var 1,1 respektive 0,9 procent årligen. Att den reala ökningstakten var högre i Sverige beror dels på att de nominella arbetskraftskostnaderna ökade med 0,5 procentenheter mer och dels på att inflationen var 0,6 procentenheter lägre. Sett över hela perioden 1998-2017 ökade de reala arbetskraftskostnaderna i svensk tillverkningsindustri snabbare än i flertalet av jämförelseländerna utanför Europa, men långsammare än i majoriteten av de östeuropeiska länderna. Under perioden 2013-2017 uppvisade de flesta västeuropeiska länder lägre ökningstakt av de reala arbetskraftskostnaderna än under perioden före finanskrisen. I Sverige ökade de reala arbetskraftskostnaderna snabbast i Västeuropa under denna period (mätt med KPI som inflationsmått).

I både Sverige och Västeuropa skedde nedväxling av arbetskraftskostnadernas ökningstakt under den senaste perioden 2013-2017, i nominella termer, jämfört med perioden omkring finanskrisen. Tack vare låga inflationstakter ökade de reala arbetskraftskostnaderna dock snabbare än under föregående period.

	1998-2017	1998-2007	2008-2012	2013-2017
Arbetskraftskostnad				
<u>Realt</u>				
Sverige	2,2	2,3	2,1	2,1
Tyskland	0,9	0,8	0,4	1,8
Västeuropa	1,1	1,5	0,6	0,8

2. ARBETSKRAFTSKOSTNADEN

Kapitel två innehåller uppgifter om nivån på de genomsnittliga arbetskraftskostnaderna i tillverkningsindustrin i olika länder. Det är nivån på de totala arbetskraftskostnaderna, inklusive olika lönetillägg, lagstadgade arbetsgivaravgifter och avtalade försäkringar som anges¹. Både arbetare och tjänstemän ingår i materialet. Nivåerna i de olika länderna är omräknade till svenska kronor utifrån växelkursen för helåret 2017.

Fördjupning 2.1 Omklassificering av Ericsson AB i den officiella statistiken

Företaget Ericsson AB har i officiell statistik till stora delar blivit omklassificerat i den svenska näringsgrensindelningen, SNI, från industriverksamhet till tjänsteverksamhet dvs från näringsgren C (tillverkningsindustri), till i huvudsak näringsgren J (informations- och kommunikationsföretag). Detta påverkar alla delar av den officiella statistiken som behandlar svensk tillverkningsindustri och slår även igenom i internationella statistikkällor som bygger på Sveriges officiella statistik.

Eftersom Ericsson är relativt stort i termer av anställda, omsättning och förädlingsvärde blir påverkan stor på olika ekonomiska variabler för industrin (och tjänstesektorn) och medför tidsseriebrott i statistiken. Förändringen har genomförts vid olika tidpunkter i olika statistikkällor. När det gäller underlaget till denna rapport påverkas den svenska utvecklingen under 2017 i Eurostats Labour Cost Index (LCI). För att korrigera för eller ta hänsyn till denna förändring i statistiken, har Eurostats svenska LCI-siffror för 2017 korrigerats mha alternativ LCI-statistik (utan Ericsson) som publicerats av SCB. Detta gäller genomgående i rapporten där LCI används som källa.

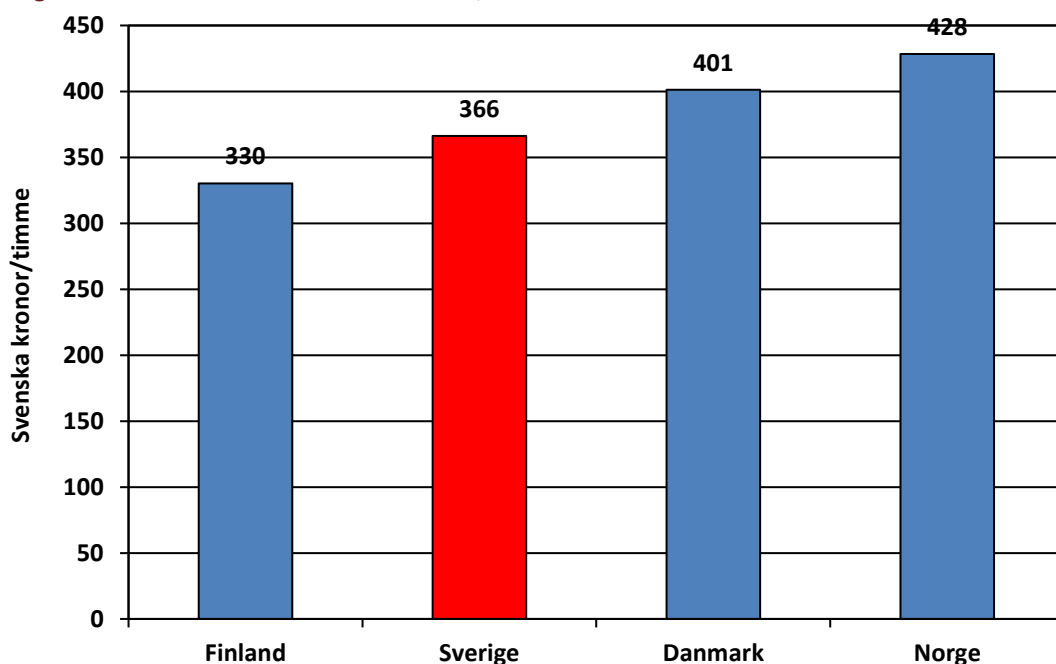
Norden

Diagram 2.1 visar att arbetskraftskostnaden för en anställd i svensk tillverkningsindustri i genomsnitt var 366² svenska kronor (SEK) per timme 2017. Norge uppvisade de högsta arbetskraftskostnaderna i Norden.

¹ Som källor används The Conference Board (CB), Eurostats Labour Cost Index (LCI) och Labour Cost Survey (LCS). För en utförligare beskrivning av källor, definitioner och metoder, se kapitel 9.

² Under 2017 ändrades branschindelningen för största delen av företaget Ericsson AB i LCI-statistiken, se Fördjupning 2.1. Eftersom Conference Boards statistik över arbetskraftskostnader publiceras med ett års fördröjning sker uppräknings av 2016 års statistik över arbetskraftskostnadsnivåer med arbetskraftskostnadsökningen 2017 enligt Eurostat LCI. Uppräkningen till 2017 års arbetskraftskostnader mha LCI har för Sveriges del 2017 gjorts utifrån alternativa LCI-siffror från SCB, i vilka det korrigerats för flytten av Ericsson.

Diagram 2.1 Arbetskraftskostnad 2017, Norden

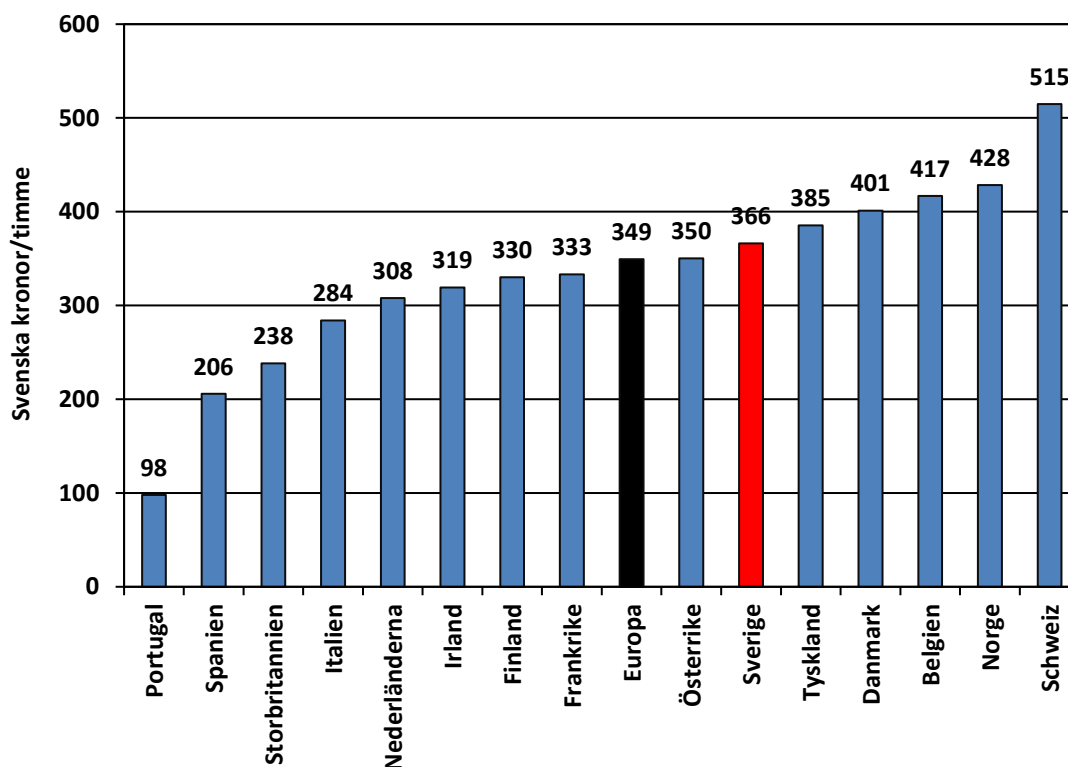
Källa: The Conference Board, Labour Cost Index, Riksbanken och egna beräkningar

Västeuropa

Vid rangordning av de västeuropeiska länderna utifrån nivån på arbetskraftskostnaderna 2017 hamnar alla nordiska länder på den övre halvan, utom Finland som hamnar strax under mitten. Schweiz, Norge, Belgien, Danmark och Tyskland hade samtliga högre arbetskraftskostnader än Sverige.

Skillnaden i arbetskraftskostnad mellan olika länder är betydande. Arbetskraftskostnaden i Schweiz var drygt fem gånger så hög som i Portugal, som var det västeuropeiska land som hade lägst arbetskraftskostnad. Belgien och Norge uppvisade omkring dubbelt så höga arbetskraftskostnader per timme som Spanien. Ytterligare ett västeuropeiskt land med relativt låg arbetskraftskostnad är Storbritannien.

Diagram 2.2 Arbetskraftskostnad 2017, Västeuropa

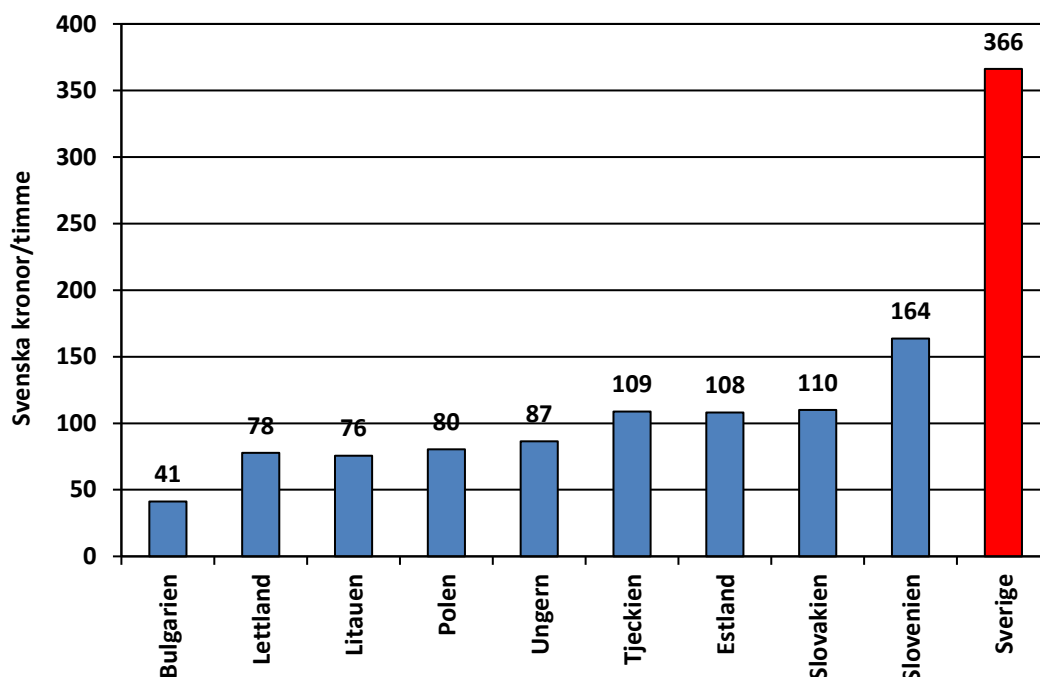
Källa: The Conference Board, Labour Cost Index, Riksbanken och egna beräkningar

Östeuropa³

Jämförelse mellan arbetskraftskostnaderna i Sverige och de östeuropeiska länderna visar att arbetskraftskostnaderna i Sverige var betydligt högre (diagram 2.3). Det finns också stora skillnader mellan de östeuropeiska länderna. Till exempel var arbetskraftskostnaden i Slovenien fyra gånger så hög som i Bulgarien. Samtidigt var arbetskraftskostnaden i Slovenien inte ens hälften så hög som i Sverige.

³ Andelen tjänstemän är betydligt högre i Sverige än i de östeuropeiska länderna vilket påverkar jämförelsen. Vid en jämförelse mellan arbetare i direkt produktion blir skillnaderna inte lika stora men ändå betydande. Det gäller även vid jämförelser med en del länder utanför Europa.

Diagram 2.3 Arbetskraftskostnad 2017, Östeuropa

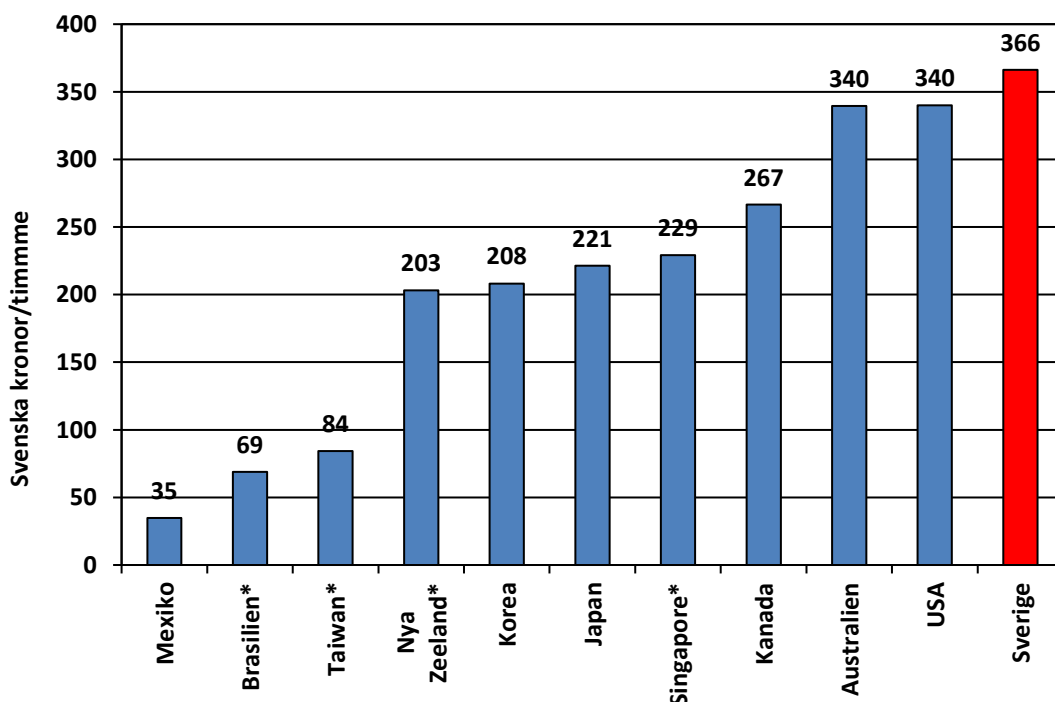

Källa: Labour Cost Survey, Conference Board, Labour Cost Index, Riksbanken och egna beräkningar

Länder utanför Europa

I diagram 2.4 jämförs arbetskraftskostnaden i Sverige med arbetskraftskostnaderna i ett urval länder utanför Europa. För Brasilien, Taiwan, Nya Zeeland och Singapore görs jämförelsen med 2016 års arbetskraftskostnad, i brist på senare data. Det framgår att arbetskraftskostnaderna i alla jämförelseländer utanför Europa var lägre än i Sverige 2017 (diagram 2.4). Näst efter Sverige kommer Australien och USA, båda med arbetskraftskostnader på 340 kronor per timme.

Diagram 2.4 Arbetskraftskostnad 2017, länder utanför Europa

Källa: The Conference Board, Labour Cost Index, OECD Economic Outlook Juni 2017, Riksbanken och egna beräkningar. *=2016 års siffror

Med undantag för USA och Australien var arbetskraftskostnaderna i jämförelseländerna utanför Europa lägre än arbetskraftskostnaderna i flertalet västeuropeiska länder. Kanada och Japan uppvisade lägre arbetskraftskostnader än samtliga Västeuropeiska länder utom Storbritannien, Spanien och Portugal.

Sammanfattning

Arbetskraftskostnaden i svensk tillverkningsindustri var år 2017 i genomsnitt 366 SEK per timme. Det placerar Sverige på plats tre i Norden och på den övre halvan vid rangordning av de västeuropeiska länderna utifrån nivån på arbetskraftskostnaderna.

De svenska arbetskraftskostnaderna var 2017 lägre än i Tyskland, Danmark, Norge, Belgien och Schweiz. Sverige hade dock betydligt högre arbetskraftskostnader än de östeuropeiska länderna och högre än samtliga jämförelseländer utanför Europa. Bland dessa finns jämförbara industriländer såsom Kanada, USA och Australien, med arbetskraftskostnader på motsvarande nivå som i Västeuropa. Arbetskraftskostnaderna i Mexiko, Brasilien och Taiwan befann sig på likartad nivå som den undre halvan av de Östeuropeiska länderna, vid rangordning utifrån arbetskraftskostnadsnivå.

3. ARBETSKRAFTSKOSTNADERNAS UTVECKLING

Nationell valuta

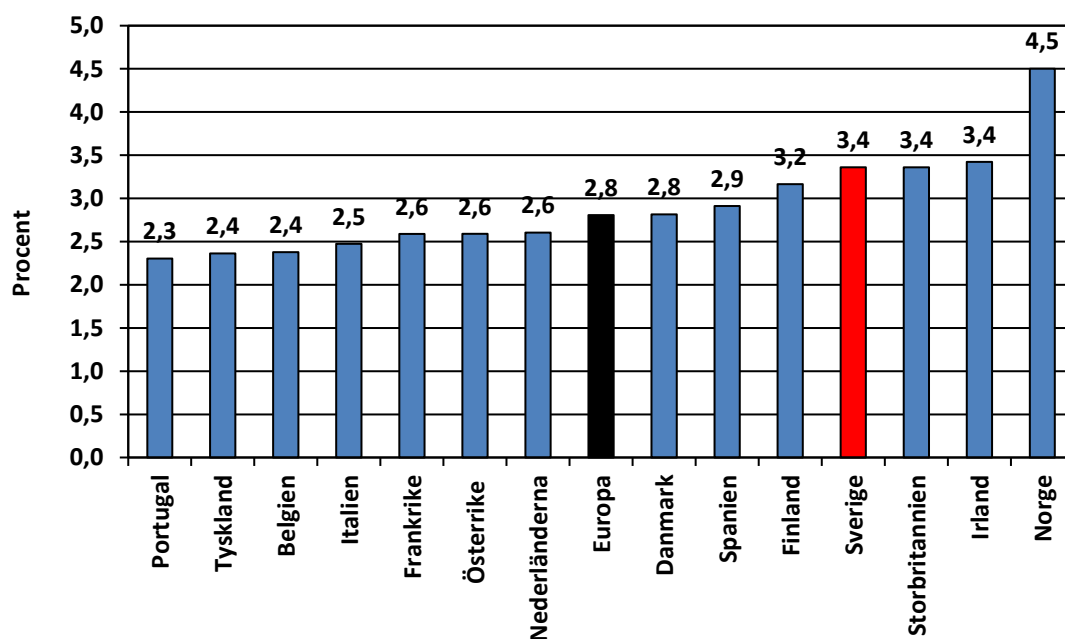
I kapitel tre beskrivs arbetskraftskostnadernas utveckling. Beskrivningen avser förändringstakten i nominella termer mätt i respektive lands valuta. Den tidsperiod som studeras är 1998-2017. Anledningen till valet av tidsperiod är att det första Industriavtalet undertecknades 1997 och perioden 1998-2017 sammanfaller således med de första 20 åren med industriavtal.

Ett antal jämförelser görs också av utvecklingen under perioderna 1998-2007, 2008-2012 respektive 2013-2017. Perioden 2008-2012 är vald för att belysa finanskrisens effekter på arbetskraftskostnadernas ökningstakt och i den sista perioden 2013-2017 innefattas de tre senaste avtalsperioderna (2013-2015, 2016 och 2017-). Samtliga redovisade siffror avser den genomsnittliga ökningen per år.

Västeuropa

I Sverige ökade arbetskraftskostnaderna med i genomsnitt 3,4 procent per år under perioden 1998-2017 (diagram 3.1a). Det är 0,6 procentenheter högre än genomsnittet i Västeuropa. I de flesta västeuropeiska länder var ökningstakten mellan 2,3 och 3,4 procent per år. Norge sticker ut i toppen med en ökningstakt på 4,5 procent årligen. Sett över hela perioden 1998-2017 innebär det att arbetskraftskostnaderna i Norge ökat med 141 procent, vilket utgör mer än en fördubbling. Arbetskraftskostnaderna i Portugal har under samma period ökat med totalt 58 procent.

Diagram 3.1a Ökning av arbetskraftskostnaden, Västeuropa 1998-2017

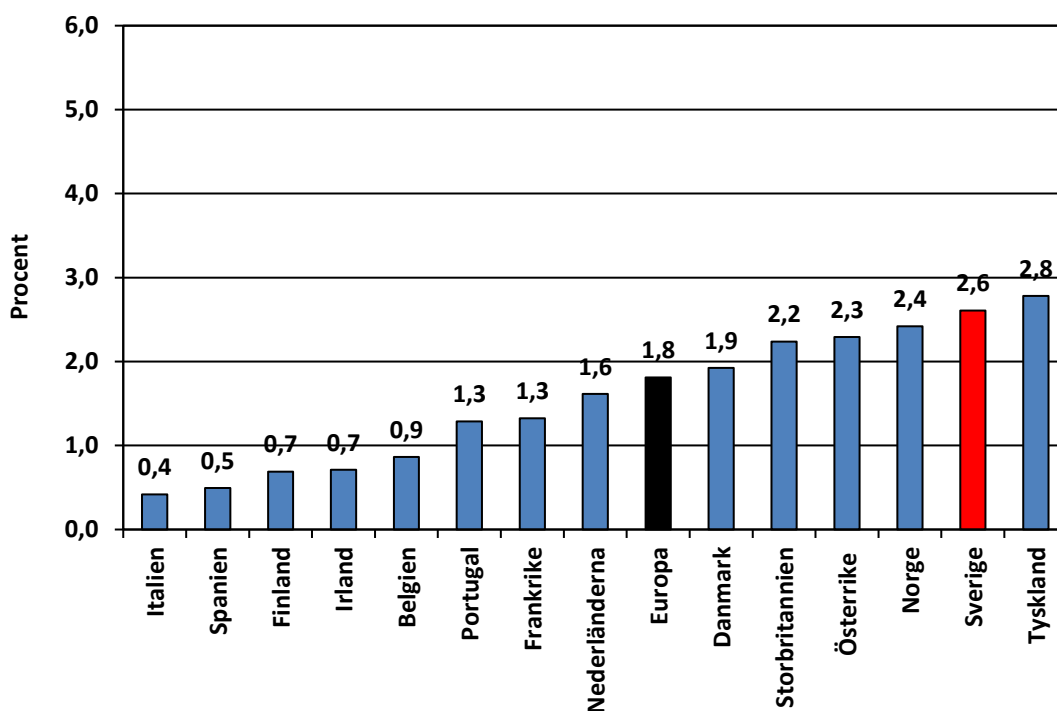
Källa: Labour Cost Index

De låga ökningstakterna i Portugal och framförallt Tyskland påverkar det västeuropeiska genomsnittet. Ökningstakten för Västeuropa är beräknad genom sammanvägning av de olika ländernas ökningstal utifrån konkurrensvikter. Konkurrensvikterna anger hur betydelsefulla länderna är som konkurrenter till Sverige. Eftersom Tyskland är Sveriges viktigaste konkurrentland har den låga ökningstakten i Tyskland stor inverkan på genomsnittet i Västeuropa. Om Tyskland utesluts blir den genomsnittliga

ökningen för de resterande västeuropeiska länderna 3,0 procent, vilket dock även det är lägre än den svenska ökningstakten.

Under perioden 2013-2017 ökade arbetskraftskostnaderna i långsammare takt (diagram 3.1b) än sett över hela perioden. Mest påtagligt var det i Italien och Spanien där arbetskraftskostnaderna endast ökade med 0,4 respektive 0,5 procent per år. I Sverige var ökningstakten i genomsnitt 2,6 procent och för Västeuropa i genomsnitt 1,8 procent. Endast Tyskland uppvisade en marginellt högre ökningstakt än Sverige under perioden.

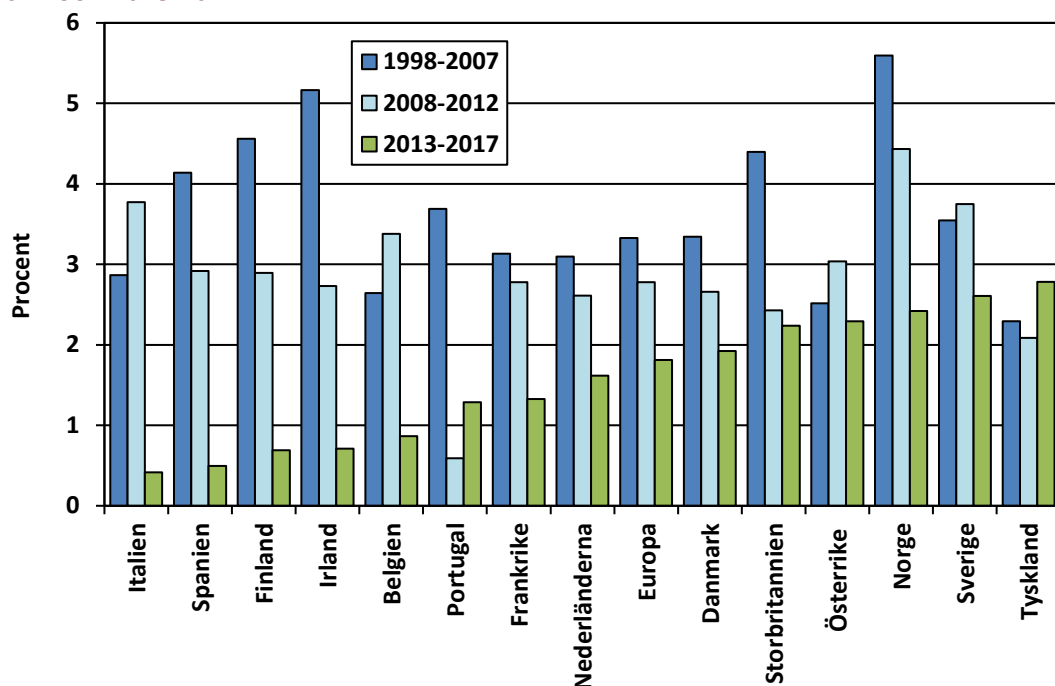
Diagram 3.1b Ökning av arbetskraftskostnaden, Västeuropa 2013-2017

Källa: Labour Cost Index

I diagram 3.1c jämförs arbetskraftskostnadernas utveckling under perioderna 1998-2007, 2008-2012 och 2013-2017. Av diagrammet framgår att utvecklingen i de flesta länder avtagit över tid. Under den första perioden, 1998-2007, var ökningstakten som högst i flertalet länder, medan några länder hade snabbast utveckling under krisåren 2008-2012. Gemensamt för alla länder, utom Portugal och Tyskland, är att utvecklingen var som långsammast under perioden 2013-2017. Tyskland sticker ut som det enda landet med snabbare utveckling av arbetskraftskostnaderna under den sista perioden än under båda de föregående perioderna.

Diagram 3.1c Ökning av arbetskraftskostnaden, Västeuropa 1998-2007 och 2008-2012 och 2013-2017

Källa: Labour Cost Index

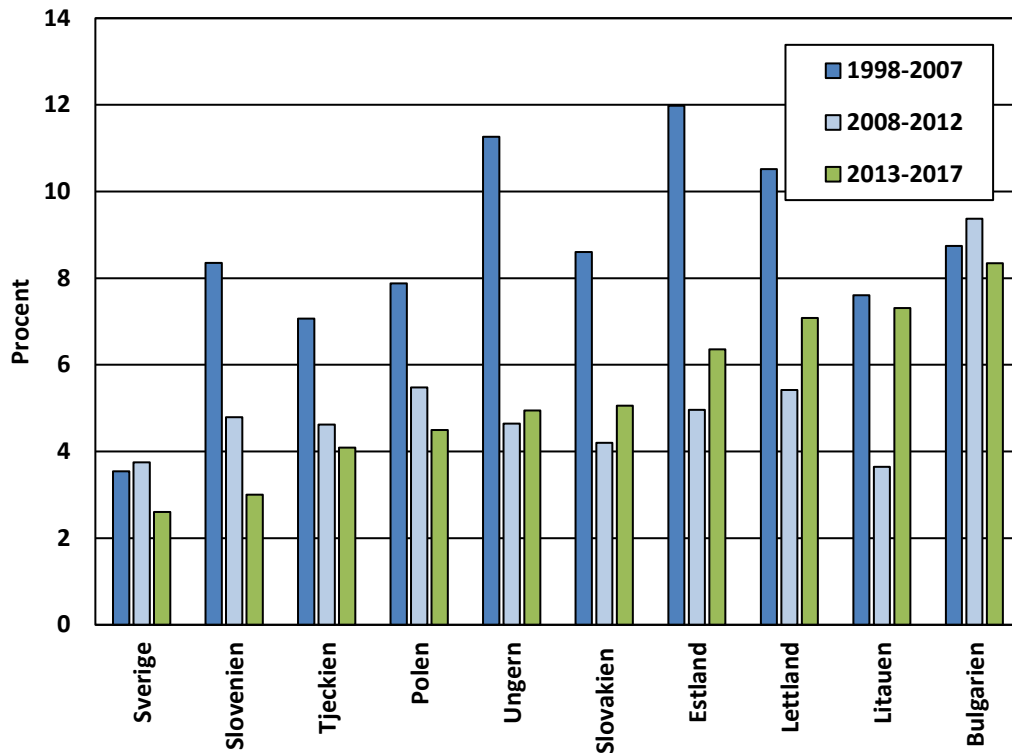
För de västeuropeiska länderna som grupp var den årliga ökningstakten 3,3 procent under den första perioden 1998-2007, 2,8 procent under perioden 2008-2012 och 1,8 procent under perioden 2013-2017. För Sverige var siffrorna för motsvarande perioder 3,5, 3,7 respektive 2,6 procent per år. Den svenska utvecklingen av arbetskraftskostnaderna har med andra ord varit snabbare än det Västeuropeiska genomsnittet under samtliga perioder.

Jämfört med Tyskland hade Sverige snabbare utvecklingstakt under de båda första perioderna. Under den sista perioden 2013-2017 växlade dock Tyskland upp, medan nedväxling skedde i Sverige, vilket ledde till en något högre ökningstakt i Tyskland.

Östeuropa

Arbetskraftskostnaderna i de östeuropeiska länderna ökade under perioden 1998-2017 generellt sett betydligt snabbare än i Sverige och resten av Västeuropa (diagram 3.2). Under perioden före finanskrisen, 1998-2007, uppvisade samtliga östeuropeiska länder avsevärt snabbare ökningstakter än Sverige. I topp låg Estland med löneökningar om hela 12 procent per år. I samband med finanskrisen skedde en tydlig avmattning även i Östeuropa, även om ökningstakten i samtliga länder utom Litauen var högre än i Sverige även under dessa år. Under den senaste perioden, 2013-2017, tilltog återigen arbetskraftskostnadernas tillväxttakt i flera länder, medan den avtog i andra. Generellt sett har arbetskraftskostnaderna, precis som i Västeuropa, ökat betydligt långsammare på senare år än före finanskrisen.

Diagram 3.2 Ökning av arbetskraftskostnaden, Östeuropa 1998-2007 och 2008-2012 och 2013-2017

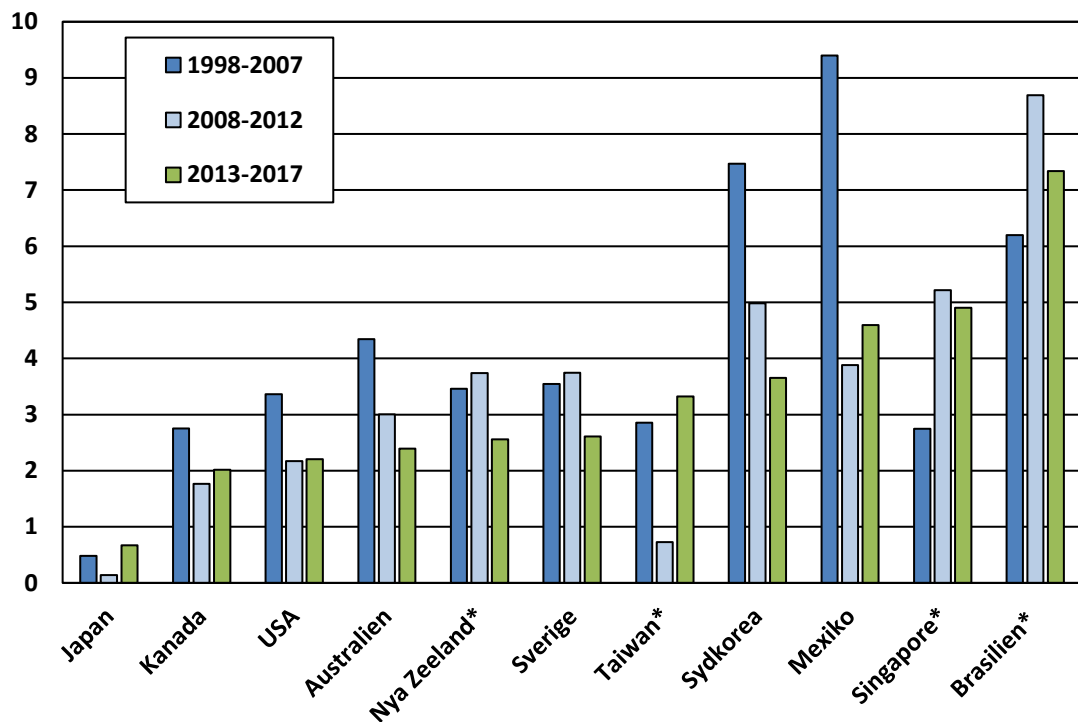

Källa: Eurostat Labour Cost Index

Länder utanför Europa

Jämförelse av arbetskraftskostnadernas ökningstakt i ett urval länder utanför Europa (diagram 3.3) med de i Västeuropa visar att utvecklingen i flera av de utomeuropeiska länderna är inom samma spann som ökningen i de Västeuropeiska länderna. Brasilien, Sydkorea, Singapore och Mexiko har dock uppvisat betydligt högre ökningstakter. Arbetskraftskostnaderna i Japan har ökat mycket långsamt under samtliga tre delperioder. Även i flera utomeuropeiska länder skedde nedväxling i samband med och efter finanskrisen.

Diagram 3.3 Ökning av arbetskraftskostnaden länder utanför Europa 1998-2007, 2008-2012 och 2013-2017

Källa: The Conference Board, LCI, OECD Economic Outlook juni 2017, Riksbanken och egna beräkningar.
 *=1998-2016

Sammanfattning

Perioden 1998-2017

Arbetskraftskostnaderna i Sverige ökade med i genomsnitt 3,4 procent per år. Det är något högre än i Västeuropa, där ökningstakten uppgick till 2,8 procent per år. Bland de västeuropeiska länderna hamnar Norge i topp med 4,5 procent och Portugal och Tyskland i botten med 2,3 respektive 2,4 procent.

I de östeuropeiska länderna ökade arbetskraftskostnaderna generellt sett i avsevärt snabbare takt än i de västeuropeiska länderna.

Jämfört med de utomeuropeiska länderna placerar sig Sverige omkring mitten under samtliga perioder, vid rangordning av länderna utifrån arbetskraftskostnadernas ökningstakt. Brasilien, Sydkorea och Mexiko uppvisade snabbare ökningstakter än Sverige under alla tre perioderna. I Japan ökade arbetskraftskostnaderna mycket långsamt under hela perioden 1998-2017.

Delperioden 2013-2017 i jämförelse med 1998-2007

Arbetskraftskostnaderna ökade långsammare i samtliga länder utom Tyskland under perioden 2013-2017 jämfört med perioden före finanskrisen, 1998-2007. För de västeuropeiska länderna som grupp blev ökningstakten i genomsnitt 1,5 procentenheter lägre (1,8 procent jämfört med 3,3 procent). Sverige hade under den första perioden 1998-2007 en genomsnittlig ökningstakt på 3,5 procent jämfört med 2013-2017 då ökningstakten var 2,6 procent, dvs. ungefär en procentenhet lägre. I Tyskland har däremot utvecklingen varit den motsatta. Den genomsnittliga årliga ökningstakten

under den första perioden var 2,3 procent, jämfört med 2,8 procent under perioden 2013-2017.

Även i de östeuropeiska länderna var ökningstakterna överlag långsammare under den senaste perioden, 2013-2017, jämfört med perioden före finanskrisen, 1998-2007. I jämförelse med Sverige och övriga västeuropeiska länder uppvisade dock de flesta östeuropeiska länder avsevärt snabbare ökningstakter även under den senaste perioden.

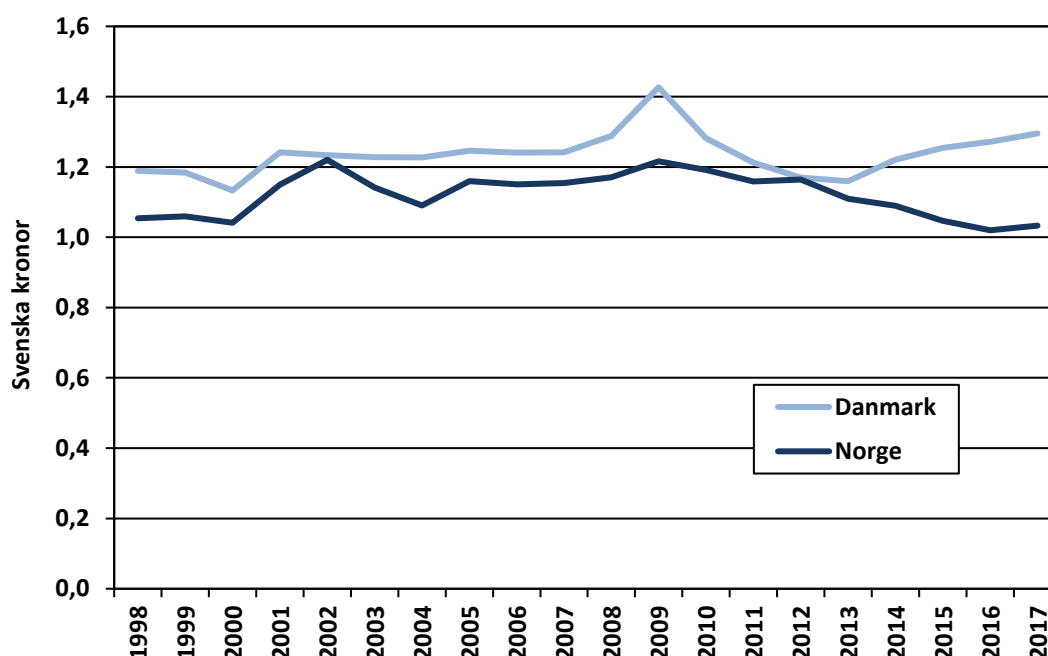
4. VÄXELKURS

I kapitel fyra görs en beskrivning av valutakursernas utveckling. Valutakursernas utveckling har stor betydelse för jämförelser av nivåer och utvecklingen av arbetskraftskostnaderna i olika länder. Kapitel fyra lägger grunden till kapitel fem och sex där arbetskraftskostnadernas utveckling mätt i gemensam valuta respektive utvecklingen av Sveriges relativa arbetskraftskostnad beskrivs.

Norden

1998 kostade en dansk krona knappt 1,19 SEK (diagram 4.1a). År 2000 blev den danska kronan något billigare för att 2001 stiga i värde till 1,24 SEK. Därefter förblev den danska kronans värde i stort sett oförändrat till och med 2007. 2008 steg värdet och under finanskrisens mest kritiska period var värdet på den danska kronan över 1,40 SEK. 2014 var den danska kronans värde tillbaka på ungefär samma nivå som i början av 2000-talet och har sedan dess fortsatt att öka.

Diagram 4.1a Växelkurs danska och norska kronan 1998-2017

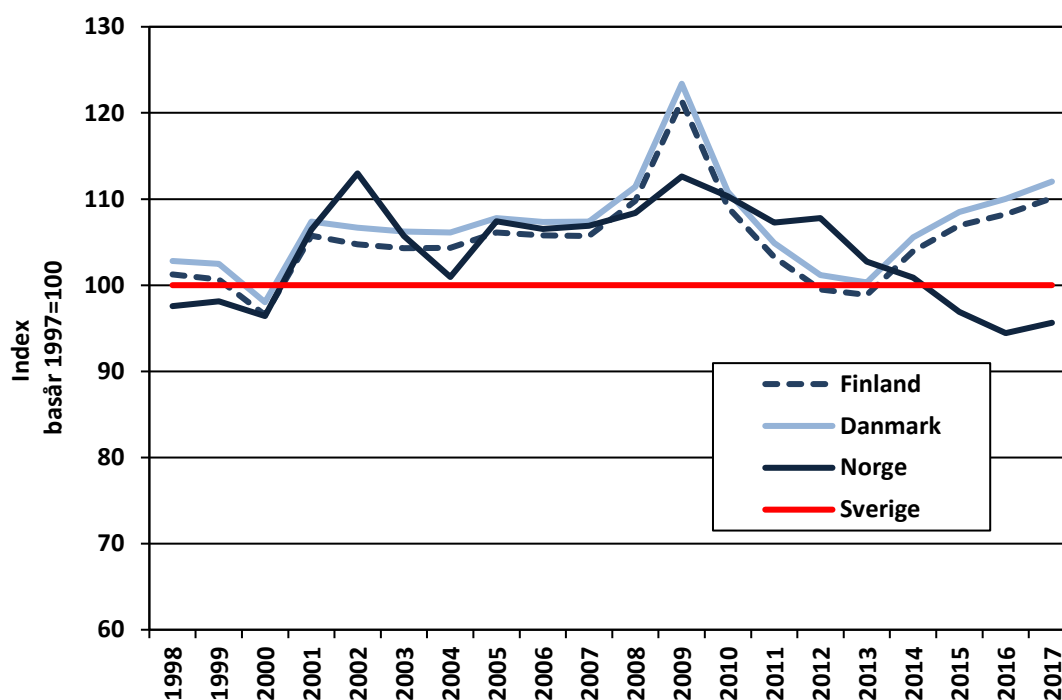
Källa: Riksbanken

1998 var en norsk krona värd 1,05 SEK. 2001 steg den norska kronans värde till 1,15 varefter den varierade mellan 1,10 och 1,20 till och med 2013. Därefter har valutan sjunkit och 2017 var värdet på en norsk krona 1,03 SEK.

I diagram 4.1b, 4.2b, 4.3, 4.4 och 4.5 beskrivs hur de olika ländernas valutor har utvecklats relativt den svenska kronan under perioden 1998-2017. Det görs i form av ett index med basår 1997=100. Av diagrammen framgår hur ländernas valutor utvecklats i förhållande till den svenska kronan år för år och hur stor den sammanlagda förändringen är i förhållande till 1997 års växelkurs för varje givet år. Om ett land har indextalet 110 ett år innebär det att landets valuta har ökat i värde med 10 procent jämfört med den svenska kronans värde 1997. Om indextalet för ett land ett år är 90 innebär det att landets valuta har försvagats med 10 procent jämfört med svenska kronans värde 1997.

Finland övergick år 2002 till euron som valuta. Innan dess var den finska marken knuten till euron via den europeiska växelkursmekanismen ERM. I Danmark har man fört en växelkurspolitik som innebär att den danska kronans värde är knutet till euron. Det är förklaringen till att den danska och finska valutan följs åt i diagram 4.1b.

Diagram 4.1b Relativ växelkursutveckling, Norden 1998-2017

Källa: Riksbanken, egna beräkningar

Av diagram 4.1b framgår att de danska och finska valutornas värde, efter viss försvagning under år 2000, stärktes med omkring tio procent 2001 och kom därefter att ligga cirka sju procent över 1997 års nivå fram till 2007. Under finanskrisens akuta skede försvagades den svenska kronan kraftigt gentemot de danska och finska valutorna. Därefter stärktes kronan och 2013 var växelkursen gentemot danska kronan och euron tillbaka på samma nivåer som 1997, men har därefter återigen försvagats år efter år. Den norska kronans värde i förhållande till den svenska kronan har varierat över tid, men har under den största delen av perioden varit högre än den svenska kronans värde 1997. Denna utveckling vände dock 2015, och 2017 var värdet knappt fyra procent lägre än den svenska kronans värde 1997.

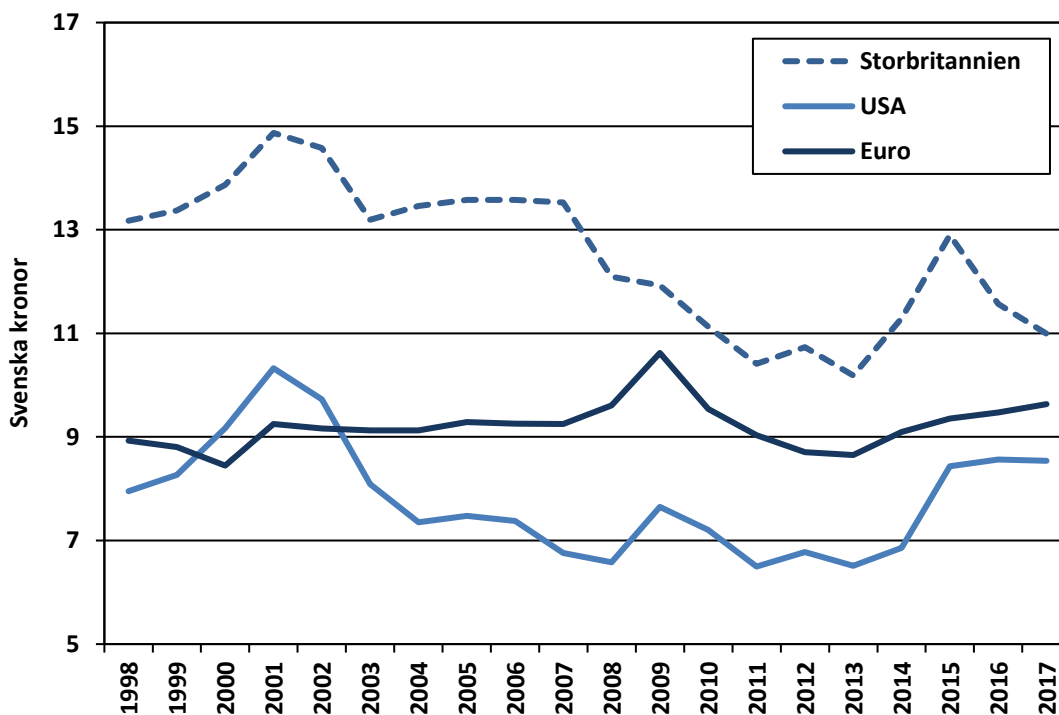
USA, Storbritannien och Euron

Under perioden 2001 till 2007 var svenska kronans växelkurs gentemot euron förhållandevis stabil (diagram 4.2a). Värdet varierade mellan 9,10 och 9,30. I augusti 2008 kostade en euro 9,40 SEK. När finanskrisen slog till rasade värdet på kronan och i mars 2009 kostade en euro över 11,50 SEK. Det innebar en försvagning med över 20 procent inom loppet av sju månader. Därefter stärktes kronan gentemot euron och 2013 kostade en euro 8,65 SEK. Därefter har dock den svenska kronan försvagats igen över tid och 2017 var växelkursen mot den svenska kronan 9,63.

Kronans värde mot den amerikanska dollarn och det brittiska pundet har varierat kraftigt under perioden 1998-2017. Runt millennieskiftet, i samband med den så kal-

lade IT-krisen, försvagades kronan gentemot dollarn och det brittiska pundet. Därefter har kronan stärkts. Värdet på en amerikansk dollar sjönk från 10,33 år 2001 till 6,86 kronor 2014, vilket är ett fall med 34 procent. Därefter har dollarn återigen stärkts mot den svenska kronan och var 2017 8,54 SEK. Utvecklingen av värdet på det brittiska pundet följde en liknande bana till och med 2015. 2016 vände utvecklingen och det brittiska pundet började försvagas för att 2017 kosta i genomsnitt 10,99 SEK.

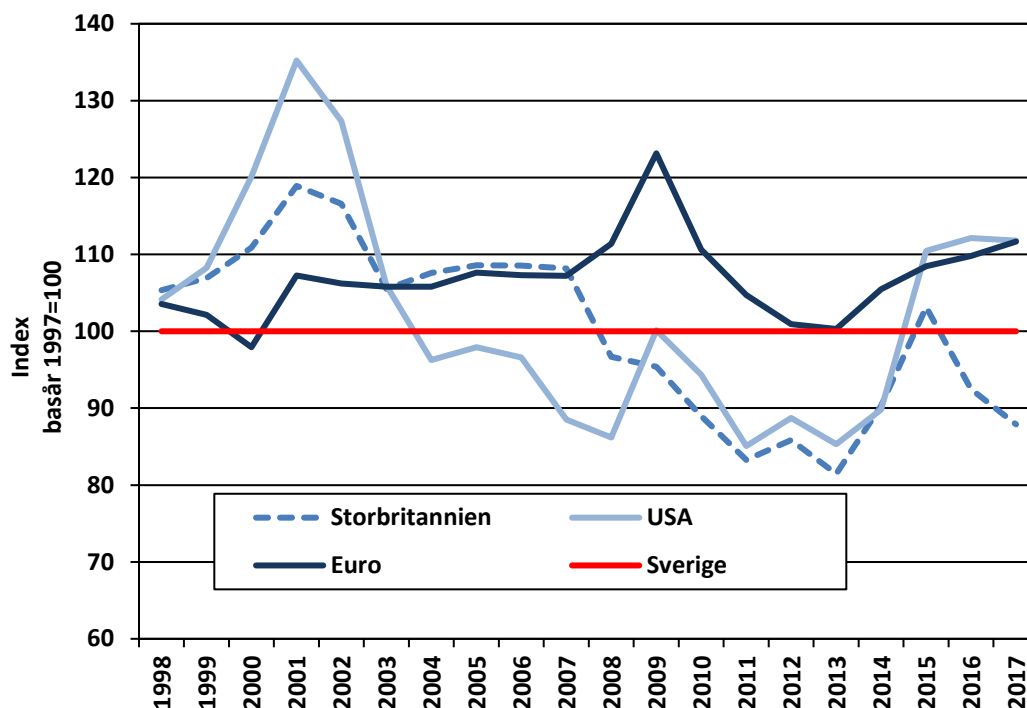
Diagram 4.2a Växelkurs, USA, Storbritannien, Euro 1998-2017

Källa: Riksbanken

Av diagram 4.2b framgår att värdet på US-dollar och det brittiska pundet har samvarierat i relativt hög grad över tid. 2016 vände dock trenden och valutorna utvecklades åt olika håll. Jämfört med värdet på en svensk krona 1997 hade det brittiska pundet försvagats med drygt tolv procent 2017, medan den amerikanska dollarn stärkts med knappt tolv procent. Diagrammet visar också att svängningarna i kronans värde relativt dollarn och pundet varit större än svängningarna gentemot euron.

Diagram 4.2b Relativ växelkursutveckling USA, Storbritannien, Euro 1998-2017

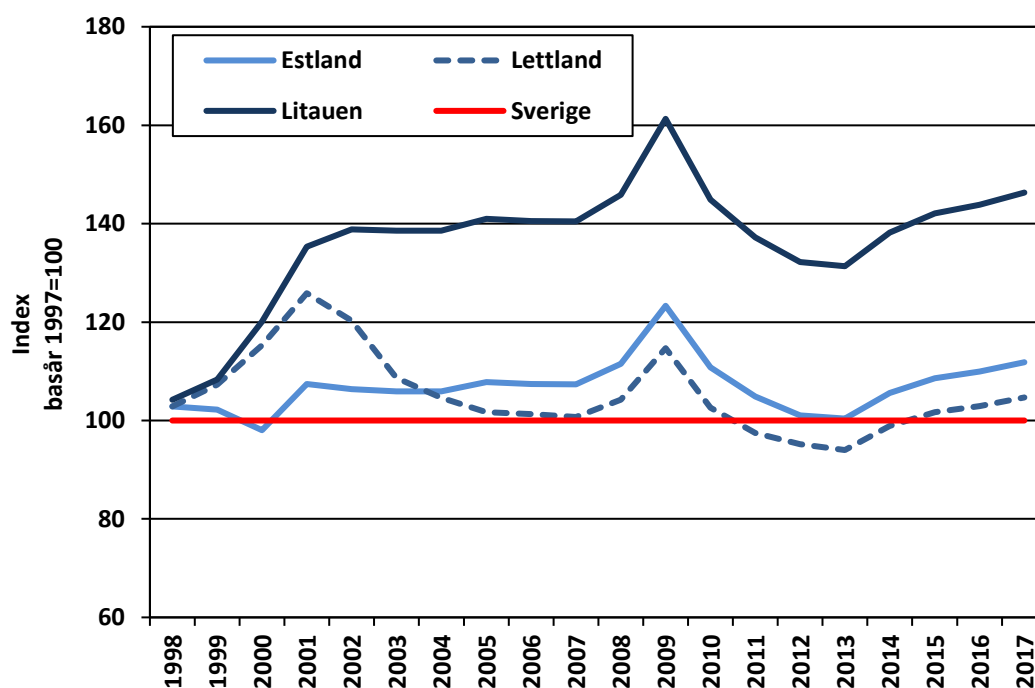

Källa: Riksbanken, egna beräkningar

Baltikum

Den estniska kronan var under perioden 1992-2010 bunden mot först D-marken och därefter mot euron. 2011 anslöts den estniska valutan till euron fullt ut. Den svenska kronans relativa växelkursutveckling gentemot Estland följer därför samma bana som mot andra euroländer (diagram 4.3).

Diagram 4.3 Relativ växelkursutveckling, Baltikum 1998-2017

Källa: Riksbanken, egna beräkningar

De lettiska och litauiska valutorna stärktes båda gentemot den svenska valutan fram till 2001. Därefter sjönk värdet på den lettiska valutan tillbaka till 1997 års nivå samtidigt som den litauiska valutan fortsatte att stärkas något gentemot den svenska. Sedan 2005 har både Lettland och Litauen haft fast växelkurs mot euron. Det har medfört att alla de tre baltiska ländernas valutor har följt eurons rörelser mot den svenska kronan sedan dess. Från och med den 1 januari 2014 övergick Lettland till euron som valuta och den 1 januari 2015 gjorde Litauen detsamma.

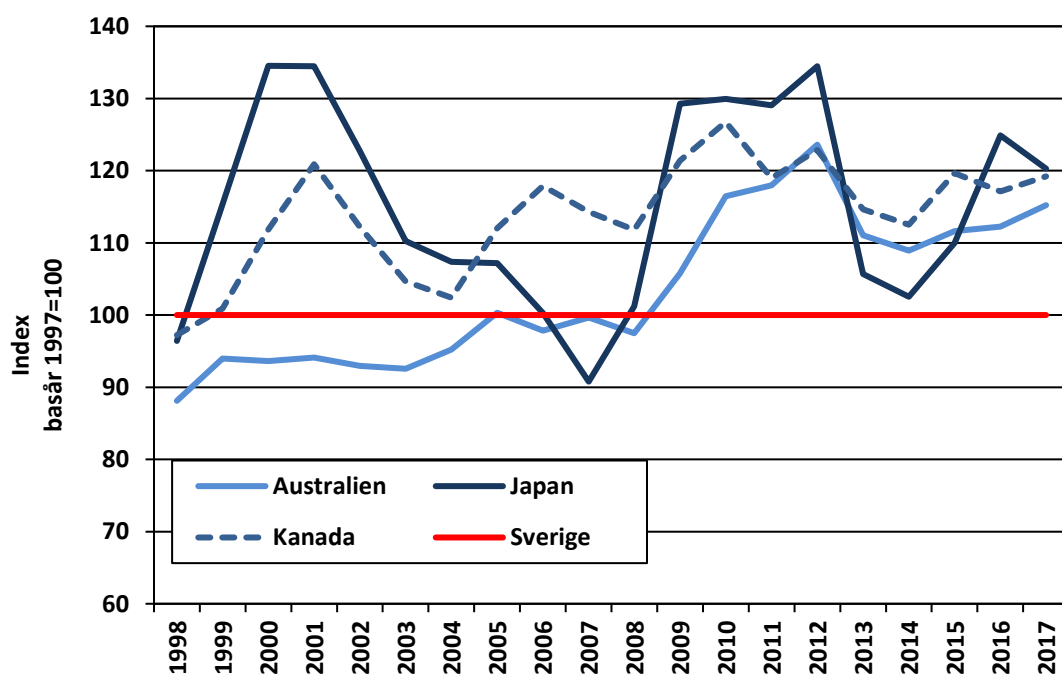
Några länder utanför Europa

Värdet på den japanska yenen svängde kraftigt mot kronan under perioden 1998-2017 (diagram 4.4). Mellan 1998 och 2000 försvagades kronan med 40 procent mot yenen. Därefter, under perioden 2001-2007, skedde en förstärkning av motsvarande storleksordning. Mellan 2007 och 2009 försvagades kronan återigen med drygt 40 procent mot yenen. Under 2010-2011 utvecklades yenen i paritet med kronan. Därefter försvagades kronan något under 2012 för att sedan stärkas mot yenen till och med 2014. Mellan 2014 och 2016 stärktes återigen yenen mot den svenska kronan, för att under 2017 sjunka något.

Även den kanadensiska dollarn stärktes mot kronan kring millennieskiftet. Därefter återhämtade sig kronans värde fram till 2004. Efter 2004 stärktes den kanadensiska dollarn återigen fram till 2010. År 2012 var värdet på en kanadensisk dollar mer än 20 procent högre än 1997, för att sedan försvagas något igen till 2017.

Värdet på den australiensiska dollarn sjönk med drygt 10 procent 1998 och först 2005 var värdet tillbaka på 1997 års nivå. Under perioden 2008-2012 stärktes den australiensiska valutan kraftigt mot den svenska för att sedan försvagas på nytt. 2015 vände utvecklingen och valutan har sedan dess långsamt stärkts gentemot den svenska kronan.

Diagram 4.4 Relativ växelkursutveckling Japan, Australien, Kanada 1998-2017

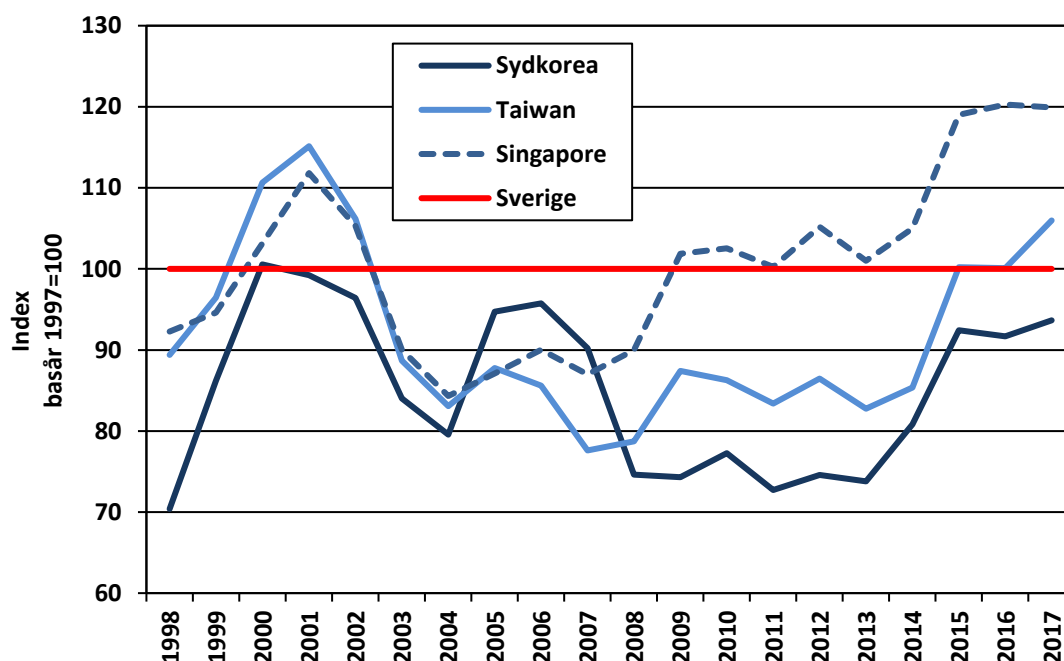

Källa: Riksbanken, egna beräkningar

Värdet på den japanska yenen, kanadensiska och australienska dollarn, mätt i SEK, var 2017 betydligt högre än 1997. Särskilt värdet på den australiensiska, men även den kanadensiska, dollarn har trendmässigt ökat sedan 1997, medan den japanska yenens värde mot den svenska kronan varierat betydligt mer. Från 2012 och framåt har värdet på den kanadensiska och australiensiska dollarn legat mellan 10 och 20 procent högre än den svenska kronan 1997, medan den japanska valutan befunnit sig mellan 3 och 34 procent över.

1998 sjönk flertalet av de östasiatiska valutorna kraftigt i samband med den så kallade Asienkrisen (diagram 4.5). Därefter steg deras värde fram till 2001 varefter de återigen tappade i värde gentemot kronan. Efter upp- och nedgångar över tid påbörjades 2013 en uppgång där de asiatiska valutorna stärktes gentemot den svenska kronan. Jämfört med den svenska kronans värde 1997 var den singaporianska och taiwanesiska dollarn starkare, och den sydkoreanska wonen svagare 2017.

Diagram 4.5 Relativ växelkursutveckling, Östasiatiska länder 1998-2017

Källa: Riksbanken, egna beräkningar

Under finanskrisens akuta skede år 2009 stärktes de taiwanesiska och singaporianska valutorna gentemot den svenska. De båda valutorna låg sedan kvar och rörde sig omkring denna nya nivå under perioden 2010-2014. Rörelserna i den svenska valutans värde jämfört med den sydkoreanska valutan var däremot under perioden 2009-2014 relativt små. Det innebär att den sydkoreanska och svenska valutan rörde sig på ungefär samma sätt gentemot de stora valutablocken; euron, US-dollar och den japanska yenen under denna period. Samtliga de tre asiatiska valutorna stärktes mot den svenska kronan under perioden 2013-2017.

Sammanfattning

Den svenska kronans värde har varierat kraftigt under perioden 1998-2017. Det har stor betydelse vid jämförelse av arbetskraftskostnadernas nivå och utvecklingstakt mellan olika länder.

Jämfört med Finland (och därmed euroblocket) och Danmark, var den svenska kronan svagare 2017 än i början av perioden. Gentemot den norska kronan var den svenska kronan däremot starkare 2017 än 1998. Någon tydlig trend sett över hela tidsperioden 1997-2017 finns inte.

Mot US-dollar, brittiska pundet och japanska yenen har svängningarna i kronans värde tidvis varit mycket stora. På några år kan det röra sig om förändringar på uppemot 40 procent. Det gäller även gentemot andra valutor i Nord- och Sydamerika och Asien.

Sett över hela perioden 1998-2017 har kronan stärkts mot det brittiska pundet samtidigt som den försvagats mot den australiensiska och kanadensiska dollarn.

5. ARBETSKRAFTSKOSTNADERNAS UTVECKLING

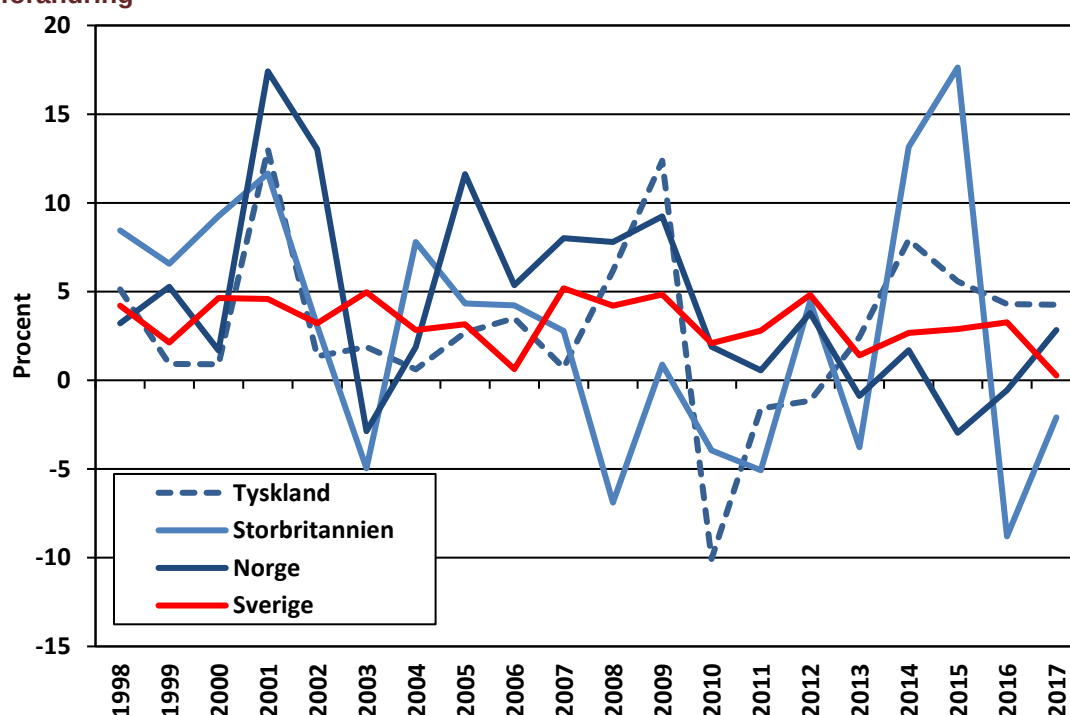
Gemensam valuta

I kapitel fem beskrivs arbetskraftskostnadernas utveckling i olika länder mätt i gemensam valuta. Arbetskraftskostnadernas utveckling i gemensam valuta påverkas av utvecklingen i nationell valuta (kapitel tre) och växelkursutvecklingen (kapitel fyra). Gemensam valuta är i detta fall den svenska kronan. Jämförelser görs också av utvecklingen av arbetskraftskostnaderna mätt i nationell respektive gemensam valuta.

Västeuropa

Diagram 5.1a visar den årliga förändringen av arbetskraftskostnaderna i några västeuropeiska länder mätt i svenska kronor. Länderna Tyskland, Norge och Storbritannien är valda utifrån att de är viktiga handelspartners till Sverige med olika valutor. Som framgår av diagrammet varierar arbetskraftskostnadernas förändringstakt kraftigt över tid. Skillnaderna från ett år till ett annat kan för vissa år och länder överstiga tio procentenheter. Exempelvis ökade arbetskraftskostnaden mätt i SEK med över tio procent i Tyskland år 2009 för att sedan sjunka med tio procent 2010. Störst omväxling från ett år till ett annat uppvisades 2001 i samband med att den så kallade IT-bubblan sprack, 2009 och 2010 i samband med finanskrisen och för Storbritannien under 2016.

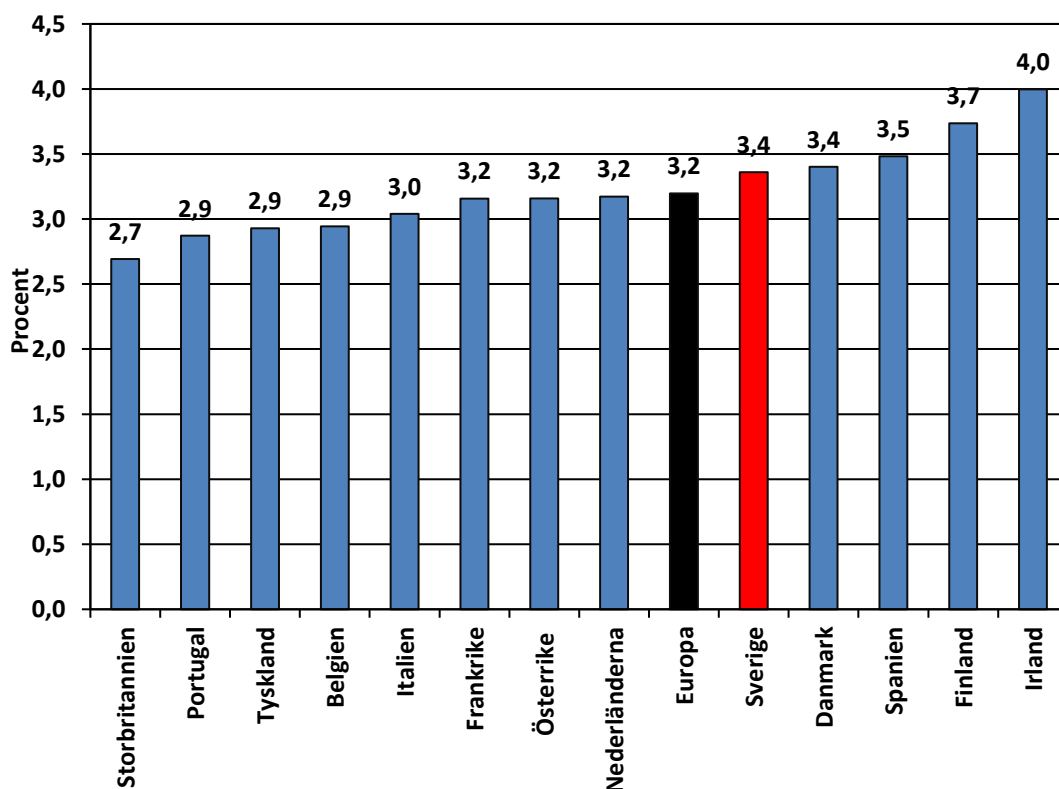
Diagram 5.1a Arbetskraftskostnadens utveckling 1998-2017, gemensam valuta, årlig förändring

Källa: Labour Cost Index och Riksbanken

Om utvecklingen istället mäts över flera år blir skillnaderna mindre. Diagram 5.1b visar den genomsnittliga årsvisa ökningen av arbetskraftskostnaderna mätt i gemensam valuta för ett antal västeuropeiska länder under nittonårsperioden 1998-2017. Det är samma länder som återfinns i diagram 3.1a, som visar ökningen av arbetskraftskostnaden mätt i nationell valuta.

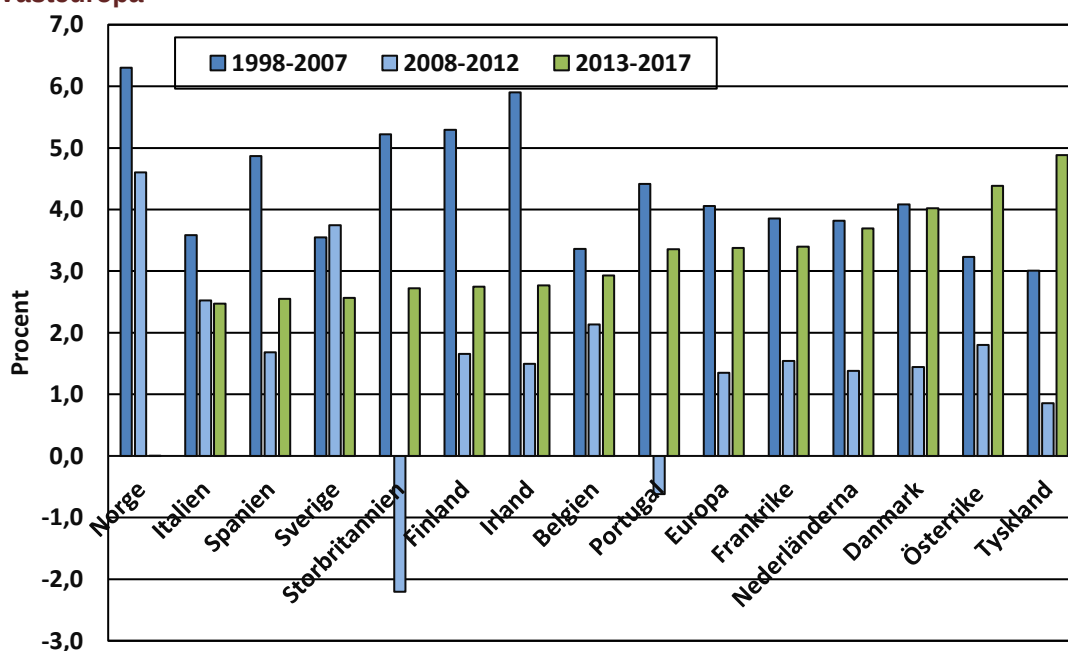
Diagram 5.1b Ökning av arbetskraftskostnaden 1998-2017, gemensam valuta, Västeuropa

Källa: Labour Cost Index och Riksbanken

Mätt i gemensam valuta är det endast mindre skillnad (0,2 procentenheter) i arbetskraftskostnadernas ökningstakt mellan Sverige och Västeuropa, vilket kan jämföras med 0,6 procentenheter mätt i nationell valuta. Skillnaden i ökningstakt mellan länderna är överlag mindre mätt i gemensam valuta jämfört med nationell valuta.

Diagram 5.1c Ökning av arbetskraftskostnaden 1998-2017, gemensam valuta, Västeuropa

Källa: Labour Cost Index och Riksbanken

Av diagram 5.1c framgår att under den första delperioden bidrog försvagningen av den svenska kronan till att ökningstakterna i de västeuropeiska länderna ökade i snabbare takt jämfört med räknat i respektive nationell valuta. Under åren omkring finanskrisen var utvecklingen motsatt och den stärkta kronkursen ledde till att de västeuropeiska arbetskraftskostnaderna ökade i långsammare takt än räknat i nationell valuta. Försvagningen av den svenska kronan under perioden 2013-2017 medförde att den svenska ökningstakten, som låg i topp mätt i nationell valuta, fick en betydligt lägre placering i förhållande till de övriga länderna vid jämförelse i gemensam valuta.

Tabell 5.1 Arbetskraftskostnadens utveckling i nationell och gemensam valuta samt växelkurs, Västeuropa 1998-2017, genomsnitt per år

Land	Nationell valuta	Växelkurs	Gemensam valuta
Belgien	2,4	0,6	2,9
Finland	3,2	0,6	3,7
Frankrike	2,6	0,6	3,2
Irland	3,4	0,6	4,0
Italien	2,5	0,6	3,0
Nederländerna	2,6	0,6	3,2
Portugal	2,3	0,6	2,9
Spanien	2,9	0,6	3,5
Tyskland	2,4	0,6	2,9
Österrike	2,6	0,6	3,2
Danmark	2,8	0,6	3,4
Storbritannien	3,4	-0,7	2,7
Norge	4,5	-0,2	4,3

Källa: Labour Cost Index och Riksbanken

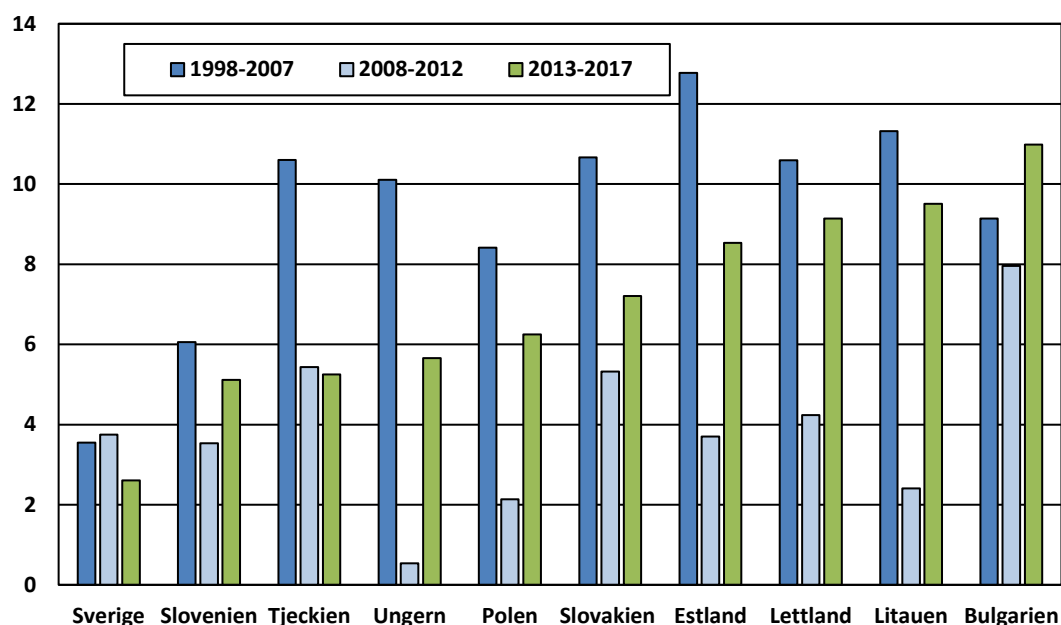
I tabell 5.1 görs en uppdelning av förändringen av arbetskraftskostnaden mätt i gemensam valuta i två komponenter. Den ena komponenten är förändringen av arbetskraftskostnaden mätt i nationell valuta och den andra är förändringen av växelkursen.

Som framgår av tabellen stiger arbetskraftskostnaderna i både euroblocket och Danmark när växelkurseffekten beaktas. I Storbritannien och Norge sjunker emellertid ökningstakten med 0,7 respektive 0,2 procent per år.

Östeuropa

Som framgick av diagram 3.2 i kapitel tre har arbetskraftskostnaderna i de östeuropeiska länderna, mätt i nationell valuta, ökat betydligt snabbare än i Sverige och resten av Västeuropa under perioden 1998-2017. Diagram 5.2 visar att samma förhållande gäller även om arbetskraftskostnadernas utveckling mäts i gemensam valuta.

Diagram 5.2 Ökning av arbetskraftskostnaden 1998-2017, gemensam valuta, Östeuropa

Källa: Labour Cost Index och Riksbanken

Även mätt i gemensam valuta var utvecklingen som starkast under den första delen av perioden, för att sedan försvagas i samband med finanskrisen. Valutaeffekten gjorde fallet under 2008-2012 ännu starkare i alla länder utom Tjeckien och Slovakien. Medan Sverige mätt i nationell valuta uppvisade långsammast ökningstakt under perioden, var det mätt i gemensam valuta endast tre länder som ökade snabbare. Under den senaste perioden, 2013-2017, ledde försvagningen av den svenska kronan till en snabbare ökning av samtliga östeuropeiska länders arbetskraftskostnader, mätt i gemensam valuta. Under såväl den första som den sista perioden ökade de svenska arbetskraftskostnaderna i långsammare takt än i samtliga östeuropeiska länder, oavsett om utvecklingen mäts i nationell eller gemensam valuta.

Tabell 5.2 Arbetskraftskostnadens utveckling i nationell och gemensam valuta samt växelkurs Östeuropa 1998-2017, genomsnitt per år

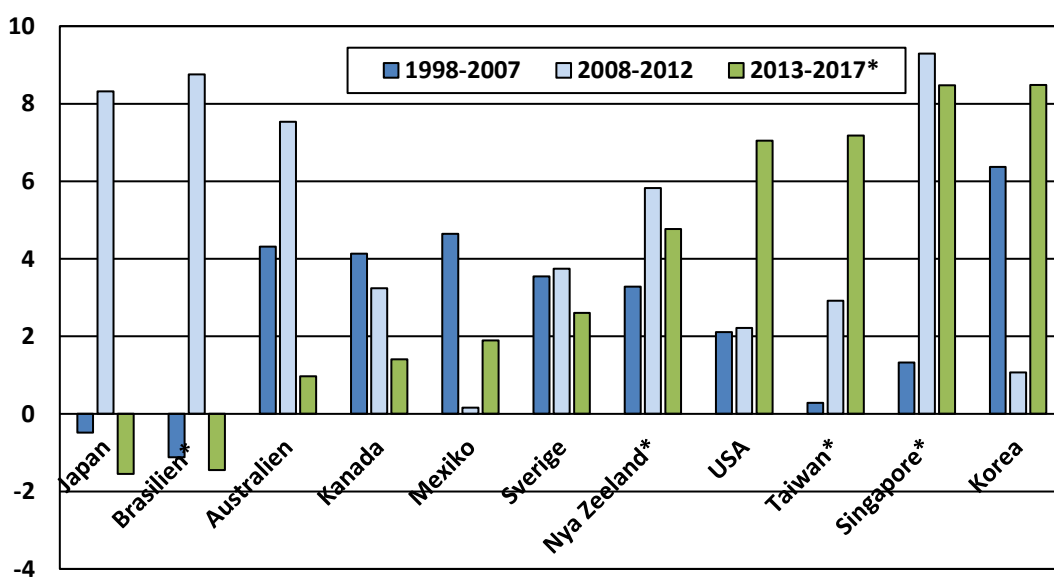
Land	Nationell valuta	Växelkurs	Gemensam valuta
Bulgarien	8,8	0,5	9,3
Estland	8,8	0,6	9,4
Lettland	8,4	0,2	8,6
Litauen	6,5	2,0	8,6
Slovakien	6,6	1,8	8,4
Slovenien	6,1	-0,9	5,2
Tjeckien	5,7	2,2	7,9
Ungern	8,0	-1,5	6,5
Polen	6,4	-0,2	6,3

Källa: Labour Cost Index och Riksbanken

Länder utanför Europa

Diagram 5.3 visar arbetskraftskostnadernas utveckling, mätt i gemensam valuta, för ett urval länder utanför Europa och i Sverige. Jämförelse med diagram 3.3 visar att rangordningen av länder blir annorlunda när hänsyn tas till växelkurseffekten. Då samtliga länder har olika valutor och dessa utvecklats olika under de tre perioderna finns ingen tydlig trend över tid. Under den första perioden, 1998-2007, uppvisade Mexiko en avsevärt långsammare ökningstakt mätt i gemensam valuta än i nationell (4,6 jämfört med 9,4 procent). Särskilt anmärkningsvärt vid åren omkring finanskrisen är att de japanska arbetskraftskostnaderna, som ökade med 0,1 procent mätt i nationell valuta, ökade med hela 8,3 procent mätt i gemensam valuta. Under perioden 2013-2017 ökade USAs arbetskraftskostnader betydligt snabbare mätt i gemensam valuta, medan de brasilianska (2013-2016) gick från en ökning om 6,2 procent per år mätt i nationell valuta till en negativ utveckling om -1,1 procent mätt i gemensam valuta.

Diagram 5.3 Ökning av arbetskraftskostnaden 1998-2007, 2008-2013 och 2013-2017, gemensam valuta, länder utanför Europa

Källa: Conference Board, Labour Cost Index och Riksbanken, *=1998-2016

Växelkurseffektens storlek och riktning sett över hela perioden 1998-2017 framgår av tabell 5.3. Mexiko och Brasilien, som hade de högsta ökningarna av arbetskraftskostnaderna mätt i nationell valuta, har båda valutor som försvagades jämfört med den svenska kronan under perioden.

Tabell 5.3 Arbetskraftskostnadens utveckling i nationell och gemensam valuta samt växelkurs, länder utanför Europa 1998-2017, genomsnitt per år

Land	Nationell valuta	Växelkurs	Gemensam valuta
Australien	3,5	0,7	4,3
Brasilien*	7,1	-5,8	1,3
Japan	0,4	0,9	1,4
Kanada	2,3	0,9	3,2
Korea	5,9	-0,3	5,5
Mexiko	6,8	-4,0	2,8
Nya Zeeland*	3,3	0,9	4,3
Singapore*	3,8	1,0	4,9
Taiwan*	2,4	0,0	2,4
USA	2,8	0,6	3,3

Källa: Conference Board och Riksbanken, *=2016 års siffror

Sammanfattning

Beskrivning av arbetskraftskostnadernas utveckling mätt i gemensam valuta ger en delvis annorlunda bild än den som ges av arbetskraftskostnadernas utveckling i nationell valuta.

Sett över hela perioden 1998-2017 minskar skillnaden mellan det svenska och det västeuropeiska genomsnittet vid jämförelse i gemensam valuta. Mätt i nationell valuta är skillnaden 0,6 procentenheter per år medan skillnaden mätt i gemensam valuta endast är 0,2 procentenheter per år. Skillnaden i ökningstakt mellan länderna är överlag mindre mätt i gemensam valuta jämfört med nationell valuta.

Mätt i gemensam valuta steg arbetskraftskostnadsutvecklingen under perioden 1998-2017 i alla länder i Västeuropa utom i Storbritannien och Norge, där den sjönk med 0,7 respektive 0,2 procentenheter. I Östeuropa hade växelkurseffekten positiv inverkan för samtliga länder utom Slovenien, Ungern och Polen, sett över hela perioden. Brasilien uppvisade störst skillnad av alla länder där arbetskraftskostnadernas utvecklingstakt minskade med 5,8 procentenheter mätt i gemensam valuta jämfört med nationell valuta.

6. RELATIV ARBETSKRAFTSKOSTNAD

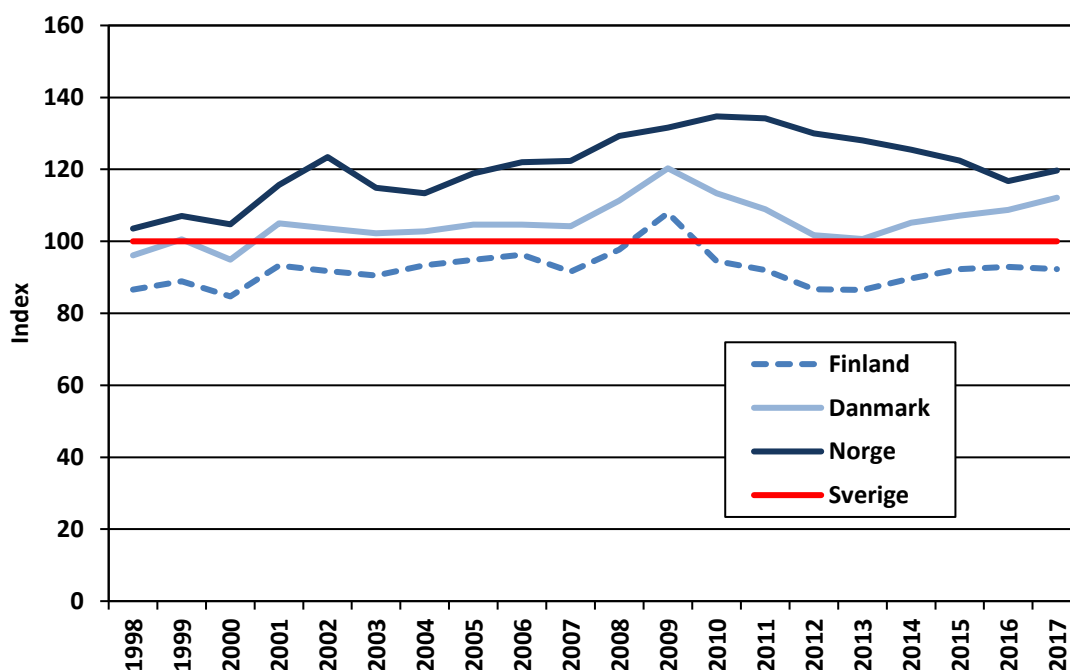
I kapitel sex beskrivs utvecklingen av arbetskraftskostnadernas nivå i olika länder relativt den svenska⁴. Utvecklingen av de relativa arbetskraftskostnaderna beror dels på skillnaden i förändring av arbetskraftskostnad mätt i nationell valuta och dels på förändring av valutakursen.

Jämförelsen görs i form av ett index där arbetskraftskostnaden inom svensk tillverkningsindustri varje år är 100 och nivån på övriga länders arbetskraftskostnad uttrycks relativt den svenska. Det innebär att om den relativa arbetskraftskostnaden för ett land ett givet år är 120 så är arbetskraftskostnaden i det landet 20 procent högre än den svenska.

Norden

Diagram 6.1 illustrerar utvecklingen av de relativa arbetskraftskostnaderna i de nordiska länderna. Sett till utvecklingen under hela perioden har den relativa arbetskraftskostnaden för Norge ökat från en nivå nära den svenska i början av perioden till att 2017 vara ungefär 20 procent högre än den svenska nivån. 2010 uppnådde de norska arbetskraftskostnaderna en topp i förhållande till de svenska, men avtog därefter fram till 2016 för att under 2017 tillta något. Den relativa arbetskraftskostnaden i Danmark har, med viss variation, befunnit sig strax över den svenska nivån över tid. I Finland har arbetskraftskostnaderna i regel varit närliggande, men något lägre än, de svenska.

Diagram 6.1 Relativ arbetskraftskostnad, Norden 1998-2017

Källa: Conference Board, Riksbanken, Labour Cost Index och egna beräkningar

⁴ De förändringar av arbetskraftskostnaderna som beskrivs i detta kapitel kan, för de västeuropeiska länderna, skilja sig något åt jämfört med kapitlen 3, 5 och 8. För att beskriva den relativa arbetskraftskostnaden krävs uppgifter om den totala nivån på arbetskraftskostnaden. För de västeuropeiska länderna används därmed Conference Board som källa. I kapitlen 3, 5 och 8 som bara innehåller information om förändringstal används LCI som källa för de västeuropeiska länderna.

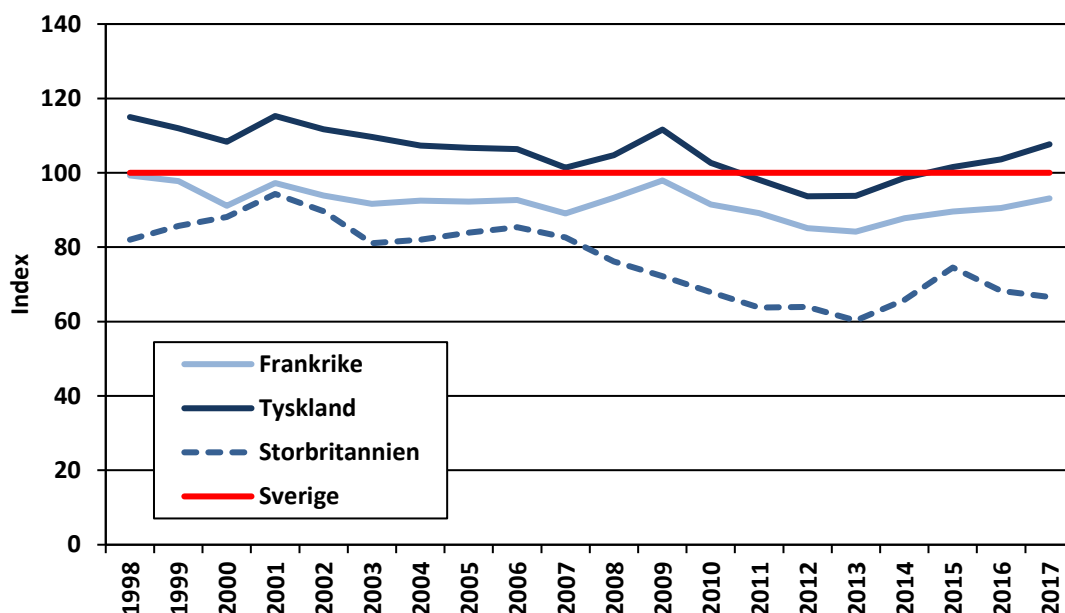
Sett till utvecklingen under enskilda år framgår att den relativa arbetskraftskostnaden i de nordiska länderna steg jämfört med den svenska i samband med IT-krisen i början av 2000-talet. Därefter låg kostnaden kvar på denna högre nivå. Under finanskrisen 2008-2009 steg den relativa kostnaden återigen i de nordiska länderna, i förhållande till den svenska. Efter 2009 minskade den relativa arbetskraftskostnaden och var 2012 för Danmark och Finland lägre än innan krisen och tillbaka på ungefär samma nivå som 1998. 2013 vände utvecklingen och den relativa arbetskraftskostnaden tilltog till och med 2017 i de båda länderna.

Västeuropa

Arbetskraftskostnaderna i Frankrike, Tyskland och Storbritannien sjönk trendmässigt relativt de svenska under perioden 1998-2013. Orsakerna till nedgången av de relativa arbetskraftskostnaderna till och med 2013 skiljer sig åt. För Frankrike och Tysklands del beror det på att arbetskraftskostnaderna mätt i nationell valuta ökat långsammare än de svenska. För Storbritanniens del beror det på att det brittiska pundet försvagats i förhållande till den svenska kronan.

Mellan 2014 och 2017 vände utvecklingen för Frankrike och Tyskland, delvis till följd av att den svenska kronan försvagats gentemot euron. I början av perioden låg den relativa arbetskraftskostnaden i Tyskland 15 procent över den svenska (diagram 6.2). Därefter avtog den trendmässigt fram till 2013, då utvecklingen vände. 2017 var den tyska arbetskraftskostnaden fem procent högre än den svenska. Den främsta orsaken till att de tyska arbetskraftskostnaderna totalt sett minskat i förhållande till de svenska, sett över hela perioden 1998-2017, är inte växelkursen utan att de svenska arbetskraftskostnaderna ökat mer än de tyska. Frankrikes relativa arbetskraftskostnad har minskat något sett över hela perioden och var 2017 nio procent lägre än den svenska.

Diagram 6.2 Relativ arbetskraftskostnad, Tyskland, Frankrike, Storbritannien 1998-2017

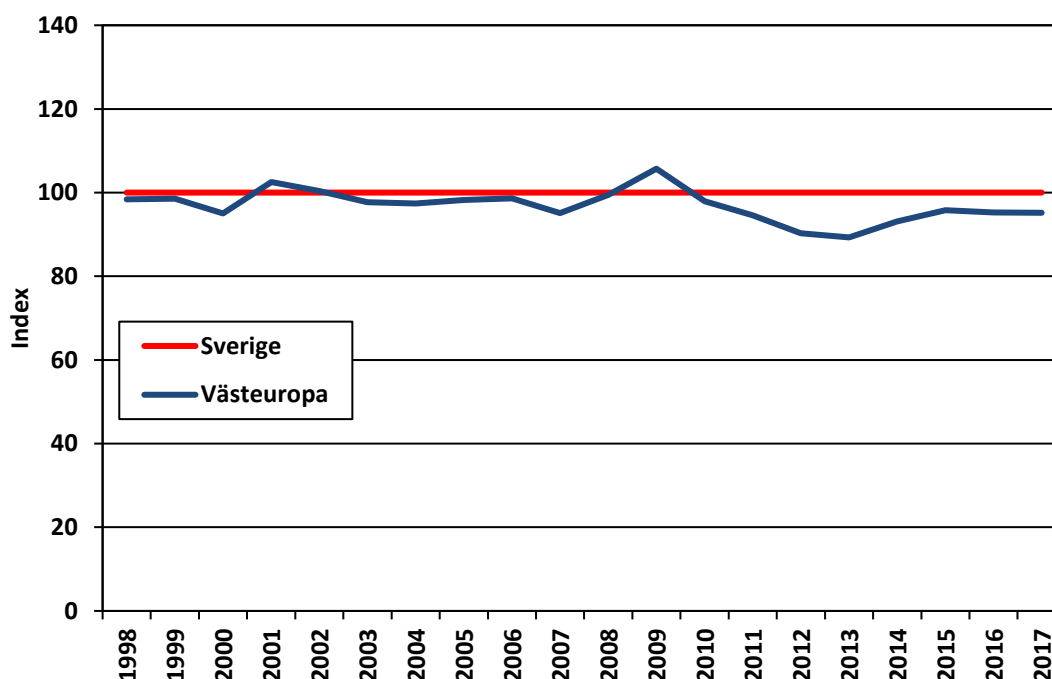

Källa: Conference Board, Riksbanken, Labour Cost Index och egna beräkningar

I Storbritannien befann sig arbetskraftskostnaderna 1998 på en nivå om cirka 80 procent av de svenska. Fram till 2001 steg den relativa arbetskraftskostnaden, sjönk därefter fram till 2003 och låg sedan i stort sett stilla mellan 2003 och 2007. Efter 2007 sjönk Storbritanniens relativa arbetskraftskostnad fram till 2013, då den var 60 procent av den svenska, för att efter en tillfällig topp år 2015 landa på 65 procent år 2017. Arbetskraftskostnaderna i Storbritannien och Sverige har sett över hela perioden i genomsnitt ökat i likartad takt, medan det brittiska pundet sjunkit i värde. Pundets försvagade växelkurs är den främsta förklaringen till att Storbritanniens relativa arbetskraftskostnad sjunkit under perioden.

I diagram 6.3 är nivåerna på de västeuropeiska ländernas arbetskraftskostnader sammanvägda till ett genomsnitt, med hjälp av konkurrensvikter. Under större delen av perioden har skillnaden mellan Sverige och det västeuropeiska genomsnittet varit liten, omkring två till tre procent. En något högre ökning av den svenska arbetskraftskostnaden uppvägdes under denna period av en något försvagad växelkurs. År 2011-2013 sjönk den relativa arbetskraftskostnaden för Västeuropa. Den främsta orsaken är att kronan stärktes mot euron med nära tio procent under perioden. Dessutom ökade arbetskraftskostnaderna i snabbare takt i Sverige än i Västeuropa under denna period. 2014 vände trenden och skillnaden i arbetskraftskostnad minskade mellan Sverige och Västeuropa, för att mellan 2015 och 2017 förbli på en likartad nivå. Den minskade skillnaden förklaras främst av att kronan försvagats gentemot euron och andra europeiska valutor. År 2017 var det västeuropeiska genomsnittet fem procent lägre än den svenska arbetskraftskostnadsnivån.

Diagram 6.3 Relativ arbetskraftskostnad, Västeuropa 1998-2017

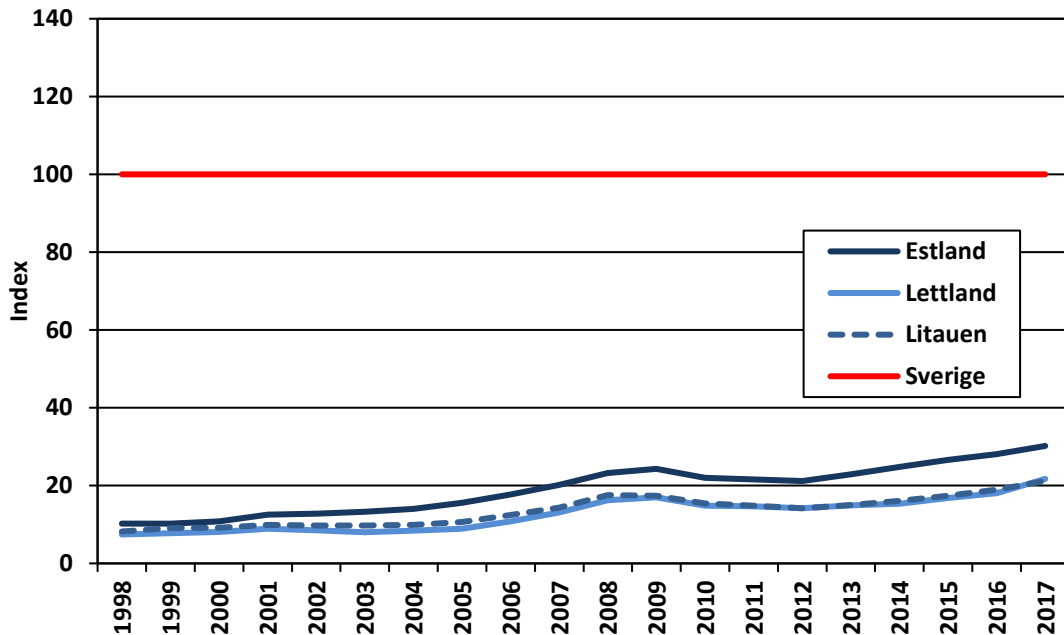

Källa: Conference Board, Riksbanken, Labour Cost Index och egna beräkningar

Östeuropa⁵

Arbetskraftskostnaderna i de baltiska länderna har varit betydligt lägre än de svenska under hela tidsperioden 1998-2017 (diagram 6.4). Den relativa arbetskraftskostnaden i de baltiska länderna var 1998 mycket låg i förhållande till den svenska. Från denna mycket låga nivå har de relativa arbetskraftskostnaderna kontinuerligt stigit. Vid åren i samband med finanskrisen avstannade respektive avtog utvecklingen tillfälligt, för att från och med 2012 återigen utvecklas positivt.

Diagram 6.4 Relativ arbetskraftskostnad, Baltikum 1998-2017

1998 var arbetskraftskostnaderna i Lettland och Litauen 7 respektive 8 procent av de svenska. Under perioden har de båda länderna haft en uppåtgående trend relativt Sverige och 2017 utgjorde de lettiska arbetskraftskostnaderna 22 procent och de litauiska 21 procent av de svenska.

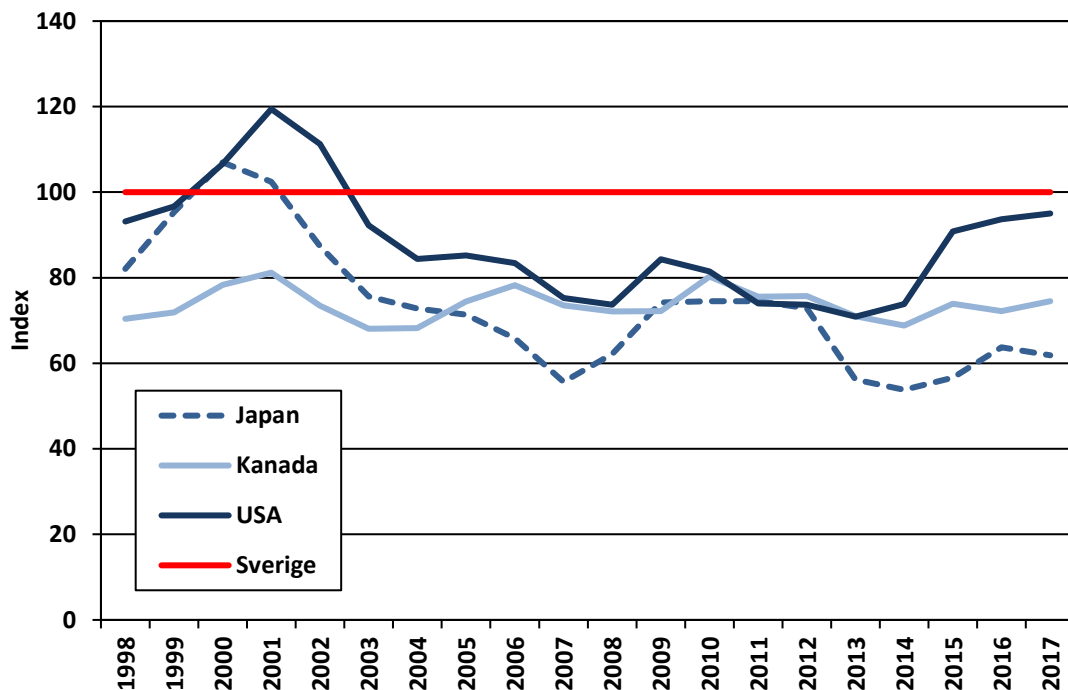
I Estland var arbetskraftskostnaden 10 procent av den svenska 1998. Estland har uppvisat en snabbare utveckling av de relativa arbetskraftskostnaderna än Lettland och Litauen. 2017 var arbetskraftskostnaderna i Estland 30 procent av de svenska.

Länder utanför Europa

USAs relativa arbetskraftskostnad har varierat kraftigt under perioden 1998-2017 (diagram 6.5). 1998 var den relativa arbetskraftskostnaden i USA drygt 90 procent av den svenska. Den relativa kostnaden steg sedan och var år 2001 nästan 20 procent högre än den svenska. Därefter sjönk den kraftigt fram till 2008 då den var nere på omkring 75 procent. Efter att ha ökat under 2009 och därefter ha sjunkit igen var arbetskraftskostnaden i USA 2014 strax under 75 procent av den svenska. Under perioden 2015-2017 steg återigen de amerikanska arbetskraftskostnaderna, främst till följd av den stärkta dollarn, och 2017 befann de sig på en nivå om 93 procent av de svenska.

⁵ I de östeuropeiska länderna är genomgående andel tjänstemän betydligt lägre än i Sverige. Vid en jämförelse mellan arbetskraftskostnaderna för enbart arbetare blir skillnaderna mellan arbetskraftskostnaderna i Sverige och de östeuropeiska länderna inte fullt så stora som de som redovisas i detta avsnitt.

Diagram 6.5 Relativ arbetskraftskostnad, USA, Kanada, Japan 1998-2017

Källa: Conference Board, Riksbanken, Labour Cost Index och egna beräkningar

Utvecklingen av Japans relativa arbetskraftskostnad har följt ett liknande mönster som USA:s. Ökningen i början av perioden var dock snabbare i Japan och vändningen nedåt kom tidigare. Nivån i Japan var något lägre än i USA under stora delar av perioden men åren 2011-2012 var arbetskraftskostnaderna i stort sett lika i de båda länderna. 2013 sjönk de japanska arbetskraftskostnaderna igen och var 2014 nere på 54 procent av de svenska, vilket var den lägsta nivån under perioden. Därefter har viss ökning skett och 2017 var arbetskraftskostnaderna i Japan 60 procent av de svenska.

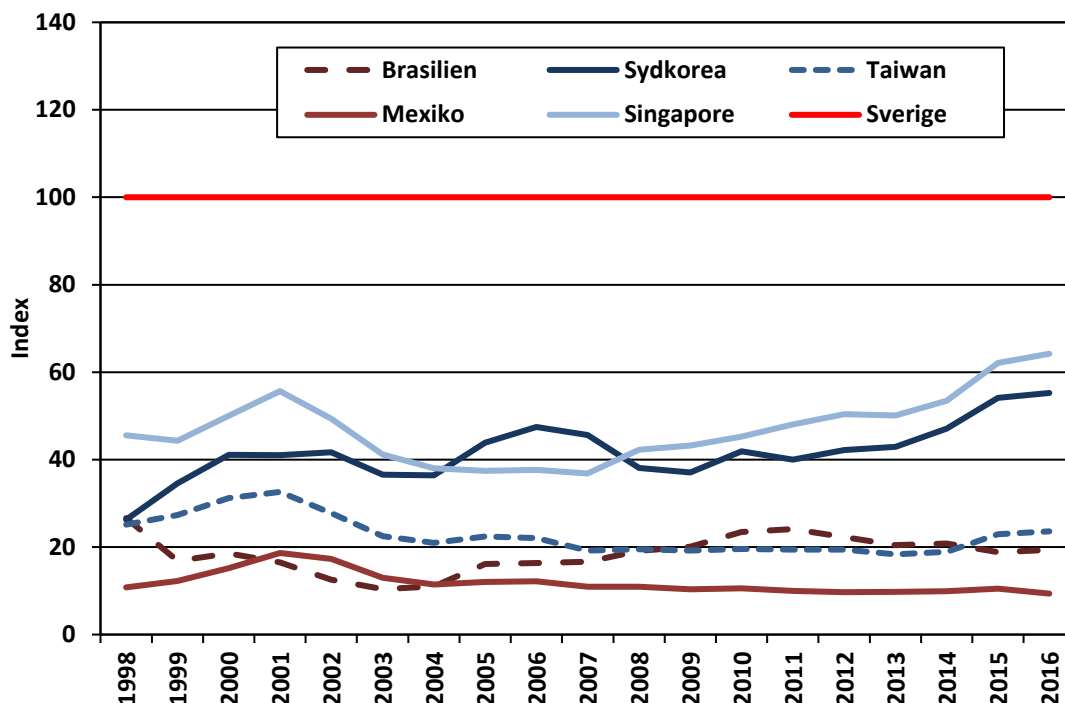
De stora svängningarna i USA:s relativa arbetskraftskostnad beror till allra största del på förändringar i värdet på den amerikanska dollarn i förhållande till kronan. När det gäller Japan beror förändringarna dels på förändringar i växelkursen men även på att arbetskraftskostnadsutvecklingen varit väsentligt lägre än i Sverige. Vändningen 2008-2009 förklaras av den kraftiga försvagningen av den svenska kronan gentemot såväl dollarn som den japanska yenen. Att arbetskraftskostnaden sjönk igen 2012-2014 kan till stor del förklaras av att yenen försvagades gentemot kronan och ökningen de senaste åren beror uteslutande att valutan stärkts gentemot kronan.

Kanadas relativa arbetskraftskostnad har under perioden 1998-2017 fluktuerat kring 70-80 procent av den svenska. Värt att notera är att arbetskraftskostnaderna i USA och Kanada under perioden 2007-2014 befann sig på likartad nivå. Både före och efter denna period har arbetskraftskostnaderna i USA varit klart högre än i Kanada.

Syd Korea hade 1998 en relativ arbetskraftskostnad som motsvarade 26 procent av den svenska (diagram 6.6). Därefter ökade den relativa arbetskraftskostnaden trendmässigt fram till 2006, då den uppgick till knappt 50 procent av den svenska. Mellan

2007 och 2008 försvagades den sydkoreanska valutan kraftigt mot den svenska kronan vilket ledde till att den relativa arbetskraftskostnaden sjönk. Därefter vände utvecklingen och 2016 uppgick arbetskraftskostnaden i Sydkorea till 55 procent av den svenska.

Diagram 6.6 Relativ arbetskraftskostnad, länder utanför Europa 1998-2016*

Källa: Conference Board, Riksbanken, Labour Cost Index och egna beräkningar.

*På grund av brist på data redovisas endast utvecklingen till och med 2016 för dessa länder

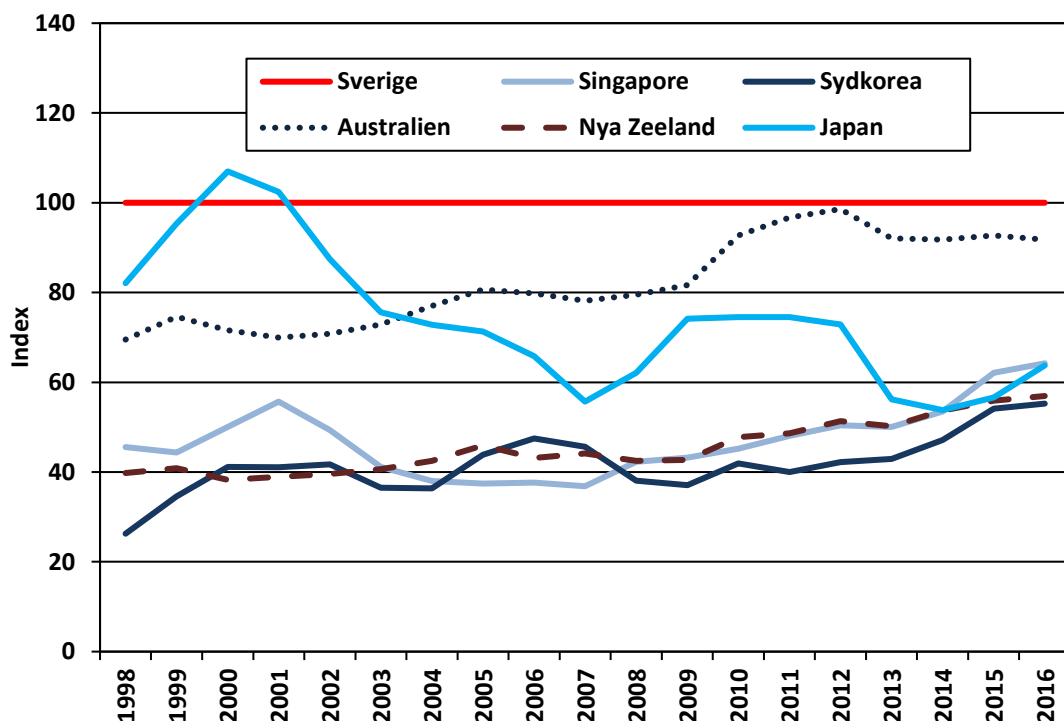
1998 motsvarade arbetskraftskostnaderna i Singapore 46 procent av de svenska. Fram till 2001 steg den relativa arbetskraftskostnaden. Mellan 2001 och 2004 försvagades den singaporianska valutan kraftigt mot kronan vilket medförde att den relativa arbetskraftskostnaden sjönk. Mellan 2004 och 2007 var den relativa kostnaden strax under 40 procent. Efter 2007 har den relativa arbetskraftskostnaden stigit och 2016 var den 64 procent av den svenska.

Taiwans relativa arbetskraftskostnad har minskat marginellt från 25 procent av den svenska år 1998 till 24 procent av den svenska år 2016. Den brasilianska relativa kostnaden sjönk från omkring 25 procent 1998 till endast 10 procent 2003. Därefter har den relativa arbetskraftskostnaden sammantaget ökat (trots viss nedgång på senare år) och 2016 befann den sig på en nivå som motsvarade ungefär 19 procent av den svenska.

I diagram 6.7 presenteras utvecklingen i Singapore, Sydkorea, Australien, Nya Zeeland och Japan i förhållande till Sverige i ett och samma diagram. Mellan åren 1998 och 2008 höll sig den australiensiska relativa arbetskraftskostnaden på en nivå omkring 70-80 procent av den svenska nivån. Under den efterföljande perioden ökade kostnaden och var 2012 nästintill lika hög som den svenska, men sjönk sedan 2013 till en nivå strax över 90 procent av den svenska där den fortsatt befann sig under perioden 2014-2016. Av diagrammet framgår också att de relativa arbetskraftskostnaderna i Singapore, Nya Zeeland och Sydkorea befinner sig på relativt likartad nivå och att utvecklingen i de olika länderna till stor del har följts åt över tid. I Japan har

arbetskraftskostnaderna uppvisat en sjunkande trend. Från att år 2000 ha befunnit sig på en nivå sju procent över den svenska uppgick de japanska arbetskraftskostnaderna 2016, trots uppgång sedan 2014, endast till 64 procent av de svenska.

Diagram 6.7 Relativ arbetskraftskostnad, Östasien, Australien och Nya Zeeland 1998-2016*

Källa: Conference Board, Riksbanken, Labour Cost Index och egna beräkningar.

*På grund av brist på data redovisas endast utvecklingen till och med 2016 för dessa länder

Sammanfattning

Sett över hela perioden har Norges relativa arbetskraftskostnad stigit och 2017 var den 17 procent högre än den svenska. Även i Danmark har arbetskraftskostnaden ökat i förhållande till den svenska under perioden medan den i Finland 2017 endast var något högre än vid inledningen av perioden.

Tysklands relativa arbetskraftskostnad låg drygt 15 procent över den svenska i början av perioden för att 2017 befinna sig 5 procent över den svenska. Storbritanniens och Frankrikes relativa arbetskraftskostnader har också sjunkit och låg 2017 omkring 35 respektive 10 procent under den svenska nivån. Länderna i euroblocket har sedan 2013 hjälpts upp av den stärkta valutan.

Under större delen av perioden har skillnaden mellan de svenska och västeuropeiska arbetskraftskostnaderna varit liten, omkring två till tre procent. 2011-2013 sjönk den relativa arbetskraftskostnaden för Västeuropa. Denna trend vände år 2014 och skillnaden minskade mellan Sverige och Västeuropa, och har sedan dess fortsatt befunnit sig omkring denna nya nivå. År 2017 var den genomsnittliga arbetskraftskostnaden i Västeuropa fem procent lägre än den svenska.

Efter kraftiga ökningskring millennieskiftet sjönk USAs relativa arbetskraftskostnad till en lägre nivå där den förblev under ett drygt decennium. 2014 vände trenden och 2017 var arbetskraftskostnaderna i amerikansk industri omkring 7 procent lägre än i Sverige.

Arbetskraftskostnaderna i Estland, Lettland och Litauen har varit betydligt lägre än i Sverige under hela perioden. En uppåtgående trend, där ländernas relativa arbetskraftskostnad kontinuerligt ökat uppvisas. Vid åren i samband med finanskrisen avstannade respektive avtog utvecklingen tillfälligt, för att från och med 2012 återigen utvecklas positivt. Från periodens början fram till 2017 har den relativa arbetskraftskostnaden i Estland ökat från 10 till 30 procent, i Lettland från 7 till 22 procent och i Litauen från 8 till 21 procent.

Australien har under perioden uppvisat en uppåtgående trend med allt högre arbetskraftskostnader, medan Japan uppvisat en avtagande trend. Utvecklingen av arbetskraftskostnaderna i Singapore, Nya Zeeland och Sydkorea har följts åt relativt väl över tid, även om de befunnit sig på en avsevärt lägre nivå än de svenska.

7. KONSUMENTPRISERNAS UTVECKLING

I kapitel sju görs en beskrivning av konsumentprisernas utveckling i olika länder. Kapitlet utgör en bakgrund till kapitel 8, där de reala arbetskraftskostnadernas utveckling beskrivs.

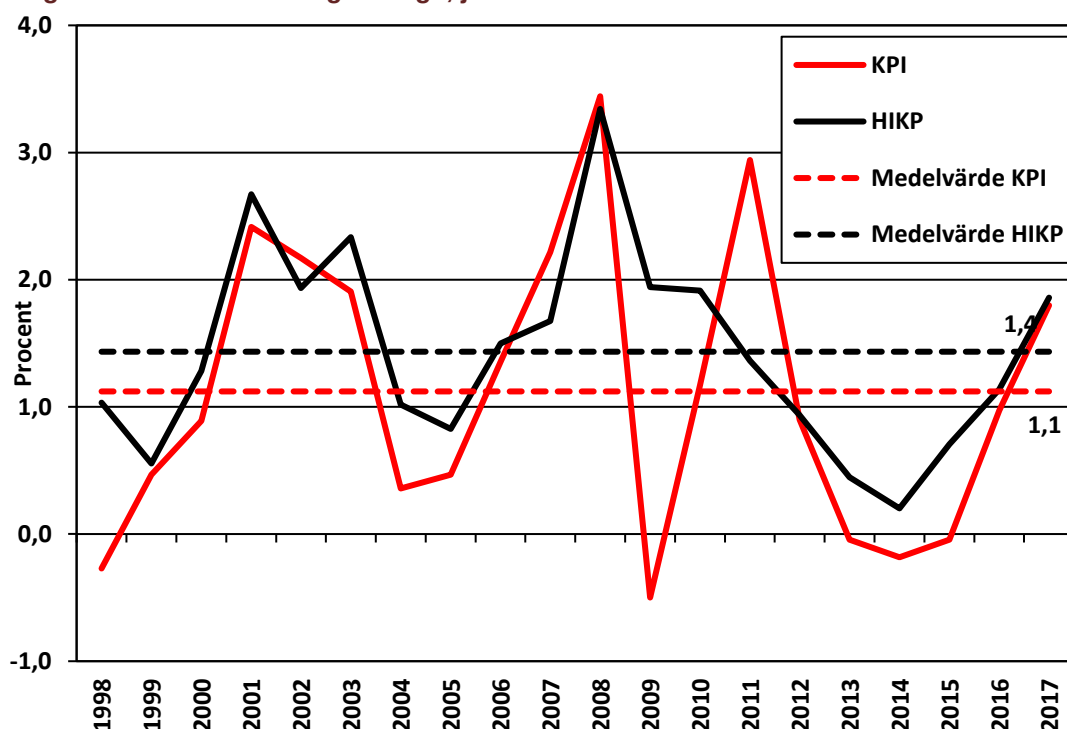
Konsumentprisutvecklingen mäts på olika sätt i olika länder. Det i Sverige vedertagna måttet på konsumentprisutvecklingen (KPI) skiljer sig något från det inom EU använda måttet HIKP (harmoniserat konsumentprisindex). I det inledande avsnittet, som behandlar konsumentprisutvecklingen i Sverige, presenteras därför en jämförelse mellan den svenska utvecklingen mätt med KPI och HIKP. I de efterföljande avsnitten används prisutvecklingen enligt KPI för Sverige i de jämförelser som görs mellan länder.

I texten används uttrycket inflation eller prisutveckling liktydigt med konsumentprisutvecklingen. Data i de grafer som visas bygger på uppgifter om den genomsnittliga konsumentprisutvecklingen under respektive år.

Sverige

Konsumentpriserna (KPI) i Sverige har ökat med 1,1 procent per år i genomsnitt under perioden 1998-2017 (diagram 7.1). Över tid har KPI varierat kraftigt. Vid tre tillfällen, 1998, 2009 och 2013-2015 har prisutvecklingen varit negativ. Högst var inflationen 2001, 2008 och 2011. Toppen 2001 sammanfaller med IT-bubblan och toppen 2008 sammanfaller med högkonjunkten före finanskrisen.

Diagram 7.1 Prisutveckling Sverige, jämförelse KPI och HIKP 1998-2017

Källa: Eurostat HIKP, Konjunkturinstitutet KPI

Om konsumentprisutvecklingen istället mäts med harmoniserat konsumentprisindex, HIKP, var ökningen i genomsnitt 1,4 procent eller tre tiondelar högre per år under perioden 1998-2017. De största avvikelserna mellan måtten återfinns år 1998, 2009 och 2011. I samtliga tre fall är orsaken att Riksbankens ränteändringar slagit igenom

på KPI. HIKP har en tendens att inte svänga lika mycket som KPI. En betydelsefull skillnad mellan KPI och HIKP är att HIKP inte beaktar egnahemsägarnas räntekostnader, vilket gör att Riksbankens ränteförändringar inte får samma direkta genomslag i HIKP som i KPI. Ytterligare ett inflationsmått är KPIF (KPI med fast ränta), som sedan hösten 2017 är målvariabel i Riksbankens penningpolitik. Eftersom räntan ibland går upp och ibland går ner kommer utvecklingen av KPI och KPIF på längre sikt att vara i stort sett densamma.

Norden

Tabell 7.1 visar att Sverige är det land i Norden som haft klart lägst prisökningar sett över hela perioden 1998-2017. Skillnaden jämfört med Danmark och Finland är 0,5 respektive 0,6 procentenheter. Om HIKP används som mått också för Sverige (1,4 procent) blir skillnaden inte fullt lika stor.

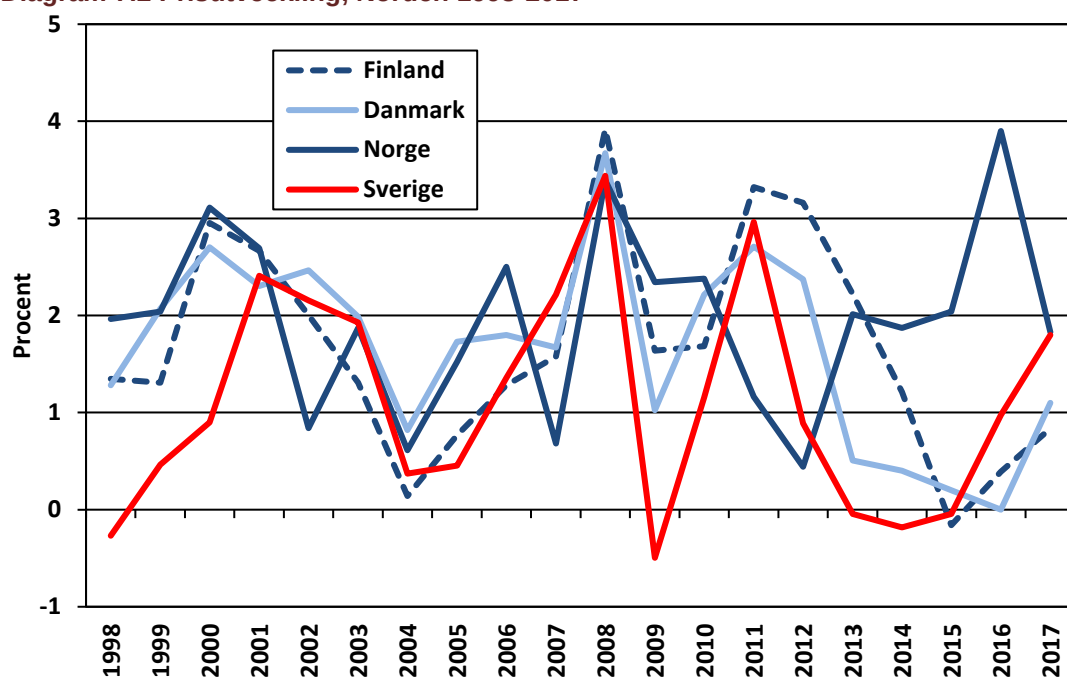
Tabell 7.1 Prisutveckling Norden

	1998- 2017	1998 -2007	2008- 2012	2013- 2017
Danmark	1,6	1,9	2,4	0,4
Finland	1,7	1,5	2,7	0,9
Norge	2,0	1,8	1,9	2,3
Sverige	1,1	1,2	1,6	0,5

Källa: Eurostat HIKP, Konjunkturinstitutet KPI

Sett till utvecklingen under hela perioden 1998-2017 finns en del likheter mellan de nordiska länderna (diagram 7.2). De större avvikelserna 1998 och 2009 beror på skillnader i sättet att mäta prisutvecklingen. För alla fyra länderna föll prisutvecklingen efter toppen kring millennieskiftet fram till 2004. Därefter steg priserna för att nå en ny topp 2008. Efter att återigen ha toppat vid 2011 i alla länder utom Norge, dalade inflationen fram till 2015 då utvecklingen återigen vände för både Sverige och Finland. 2017 uppnådde den svenska inflationen en årstakt om 1,8 procent, vilket är den högsta noteringen sedan 2011. I Danmark vände utvecklingen först 2017. Efter en mycket hög notering om 3,9 procent 2016 dalade den norska inflationstakten till 1,8 procent under 2017.

Diagram 7.2 Prisutveckling, Norden 1998-2017

Källa: Eurostat HIKP, Konjunkturinstitutet KPI

Om HIKP skulle användas som inflationsmått för Sverige år 2009 och 2010 vore skillnaderna inte lika stora mellan de nordiska länderna. 2017 var den svenska inflationen likartad enligt de båda måtten KPI och HIKP (1,9 procent beräknat med HIKP).

Västeuropa

Tabell 7.2 visar att Sverige är ett av de länder i Västeuropa som har haft lägst genomsnittlig prisökning under perioden 1998-2017. Endast Schweiz har haft en lägre inflation, med i genomsnitt 0,4 procent per år. De flesta europeiska länder har uppvisat prisökningar strax under eller omkring två procent. Spanien har haft den högsta ökningstakten, med 2,2 procent per år.

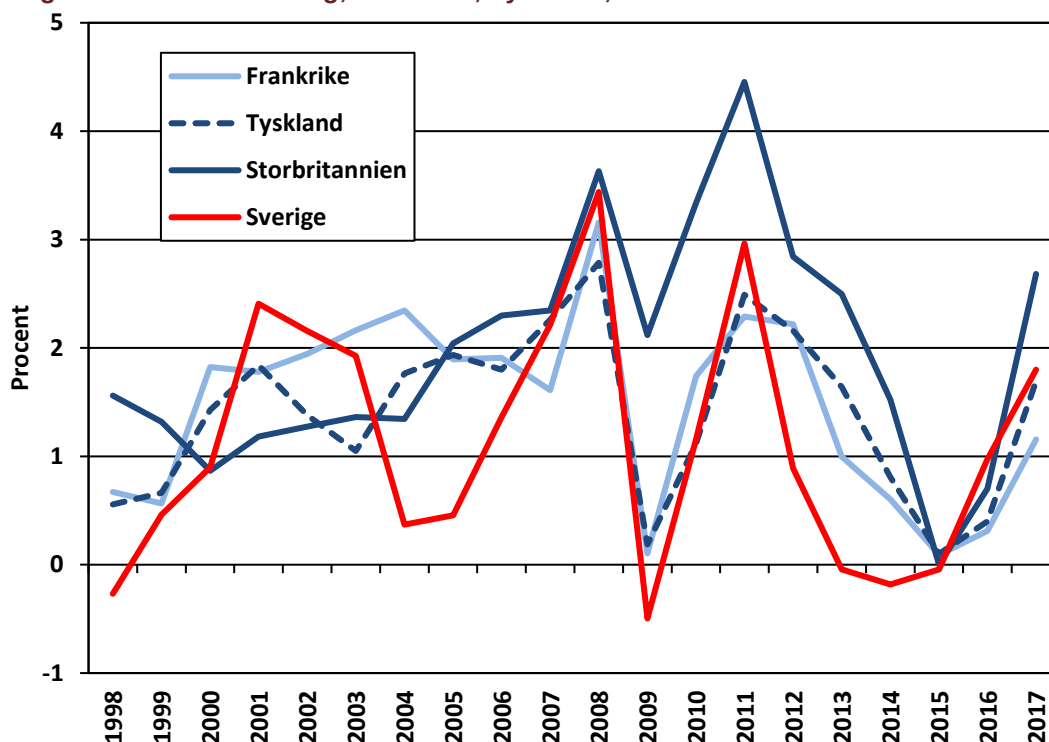
Den genomsnittliga prisutvecklingen för hela Västeuropa var som högst under åren omkring finanskrisen, 2008-2012, då den uppgick till 2,2 procent. Under de sista åren, 2013-2017, sjönk inflationstakten i samtliga länder utom Norge. I Sverige var inflationen i genomsnitt 0,5 procent per år under perioden.

Tabell 7.2 Prisutveckling Västeuropa

	1998-2017	1998-2007	2008-2012	2013-2017
Spanien	2,2	3,0	2,3	0,5
Portugal	2,0	2,9	1,9	0,6
Storbritannien	2,0	1,6	3,3	1,5
Norge	2,0	1,8	1,9	2,3
Belgien	1,9	1,9	2,5	1,3
Italien	1,9	2,3	2,4	0,6
Nederländerna	1,9	2,3	1,9	0,9
Irland	1,8	3,3	0,6	0,2
Österrike	1,8	1,7	2,3	1,5
Västeuropa	1,7	1,8	2,2	1,0
Finland	1,7	1,5	2,7	0,9
Danmark	1,6	1,9	2,4	0,4
Frankrike	1,5	1,7	1,9	0,6
Tyskland	1,4	1,5	1,7	0,9
Sverige	1,1	1,2	1,6	0,5
Schweiz	0,4	0,8	0,4	-0,3

Källa: Eurostat HIKP, Konjunkturinstitutet KPI

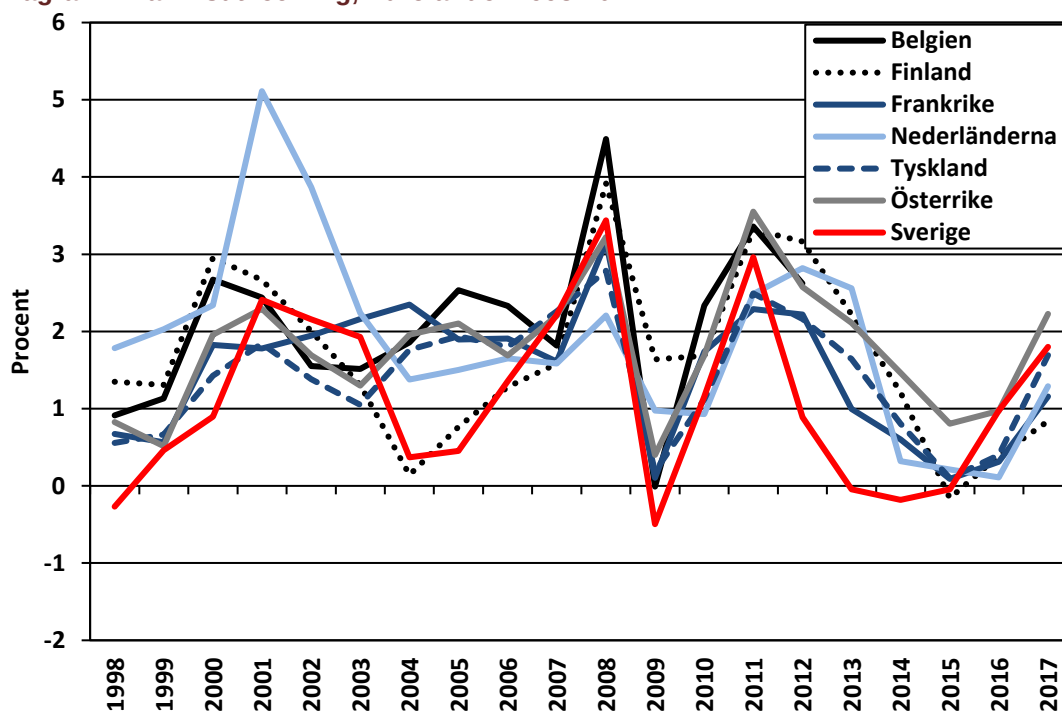
Diagram 7.3 visar prisutvecklingen i Frankrike, Tyskland och Storbritannien samt Sverige. Utvecklingen i de olika länderna har följts åt till viss del över tid. Storbritannien utmärker sig med att under perioden 2008-2013 ha haft en betydligt högre prisökningstakt än övriga länder. Under 2015 stod prisutvecklingen i stort sett stilla i alla länder, för att därefter öka under både 2016 och 2017.

Diagram 7.3 Prisutveckling, Frankrike, Tyskland, Storbritannien 1998-2017

Källa: Eurostat HIKP, Konjunkturinstitutet KPI

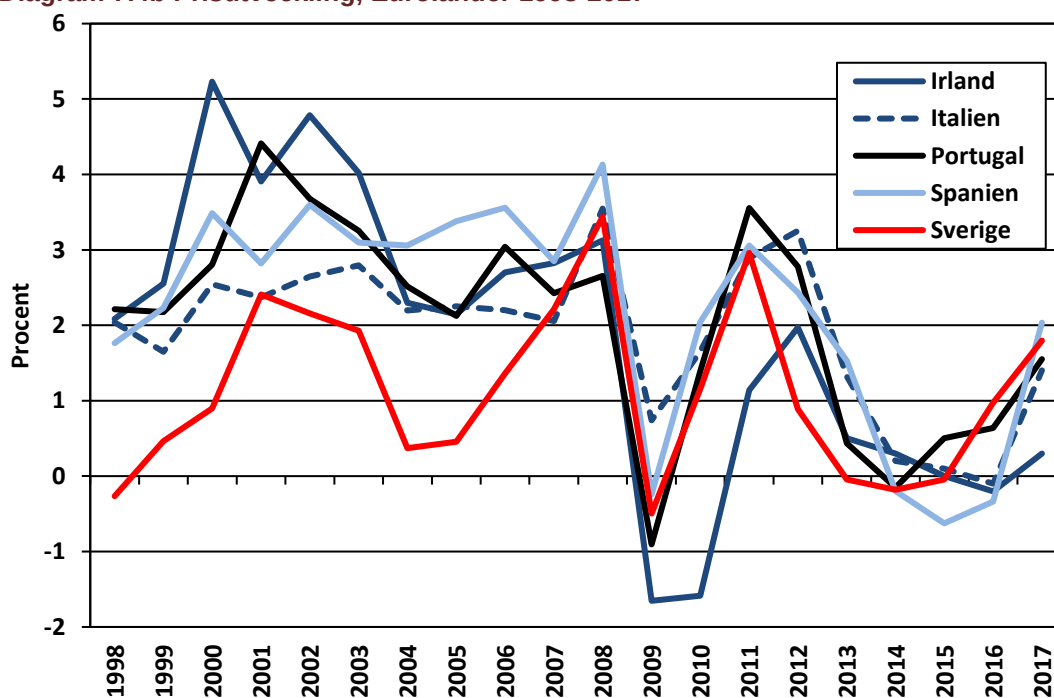
Diagram 7.4a och 7.4b visar den årsvisa prisökningstakten i de västeuropeiska euroländerna och Sverige. Även om ökningstakten varit förhållandevis likartad blir skillnaderna mellan länderna med lägst respektive högst inflation ändå betydande sett över hela tidsperioden. Exempelvis har priserna sammanlagt ökat med 53,7 procent i Spanien och 32,1 procent i Tyskland. Det är en avsevärd skillnad mellan två länder som är med i samma valutaunion.

Diagram 7.4a Prisutveckling, Euroländer 1998-2017

Källa: Eurostat HIKP, Konjunkturinstitutet KPI

Diagram 7.4b Prisutveckling, Euroländer 1998-2017

Källa: Eurostat HIKP, Konjunkturinstitutet KPI

Östeuropa

Prisökningstakten har genomgående varit högre i de östeuropeiska länderna jämfört med länderna i Västeuropa (tabell 7.3). Jämfört med Västeuropa är både skillnaden mellan länderna och olika år större.

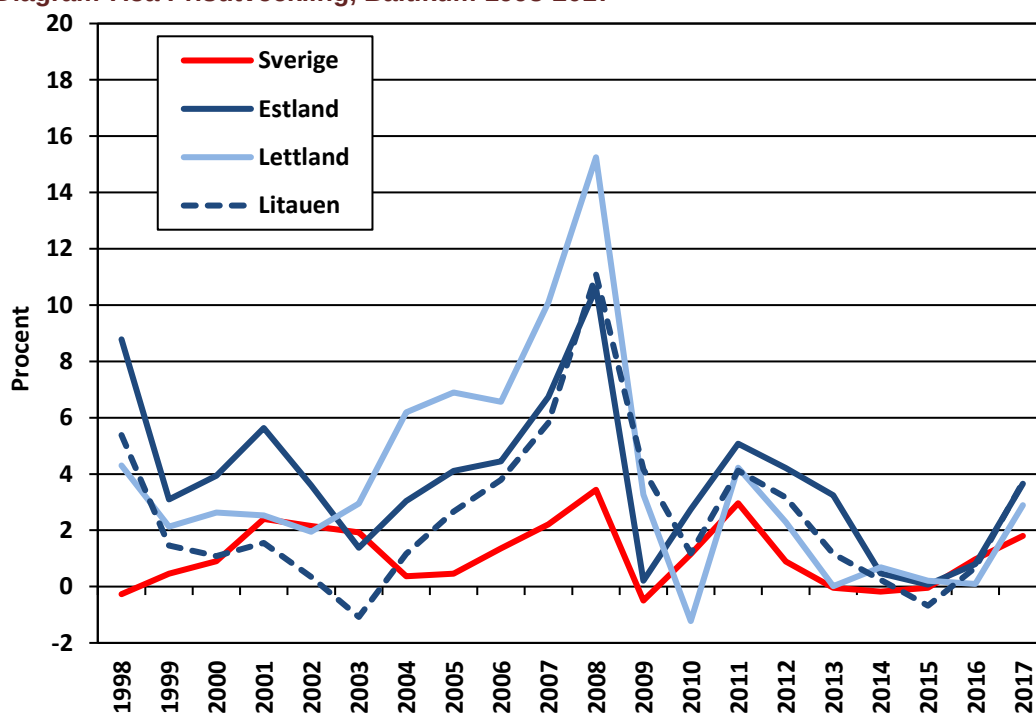
Tabell 7.3 Prisutveckling Östeuropa

Genomsnittlig prisökning 1998-2017	
Ungern	5,2
Bulgarien	4,6
Slovakien	3,9
Estland	3,8
Lettland	3,6
Slovenien	3,6
Polen	3,3
Litauen	2,5
Tjeckien	2,4
Sverige	1,1

Källa: Eurostat HIKP, Konjunkturinstitutet KPI

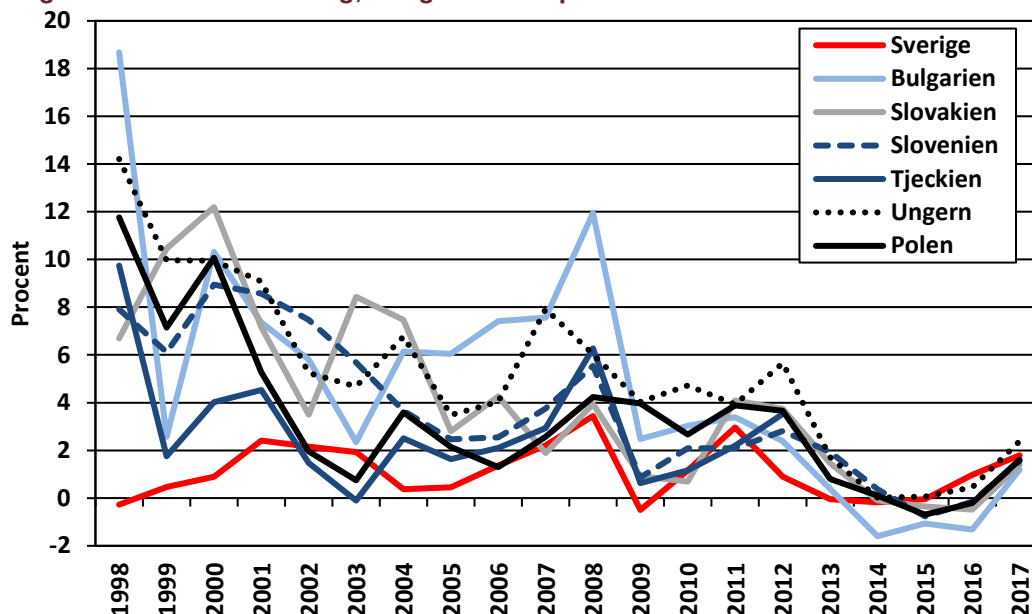
Många östeuropeiska länder hade en mycket hög inflationstakt i början på perioden och särskilt innan finanskrisen (diagram 7.5a och 7.5b). Exempelvis var inflations-takten i de baltiska länderna över tio procent 2008. Efter finanskrisen sjönk prisökningstakten och var för flertalet länder under perioden 2014-2016 mellan noll och en procent, och i vissa fall negativ. 2017 steg inflationstakten i samtliga östeuropeiska länder.

Diagram 7.5a Prisutveckling, Baltikum 1998-2017

Källa: Eurostat HIKP, Konjunkturinstitutet KPI

Diagram 7.5b Prisutveckling, övriga Östeuropa 1998-2017

Källa: Eurostat HIKP, Konjunkturinstitutet KPI

Länder utanför Europa

Bland länderna utanför Europa utmärker sig Japan med låg prisutveckling under hela perioden 1998-2017 (tabell 7.4), med i genomsnitt 0,0 procent per år. I USA, Nya Zeeland, Kanada, Taiwan och Singapore har inflationstakten varit i nivå med länderna i Västeuropa. I Mexiko och Brasilien har den genomsnittliga prisökningstakten under perioden varit högre än i både Väst- och Östeuropa och i Sydkorea och Australien något högre.

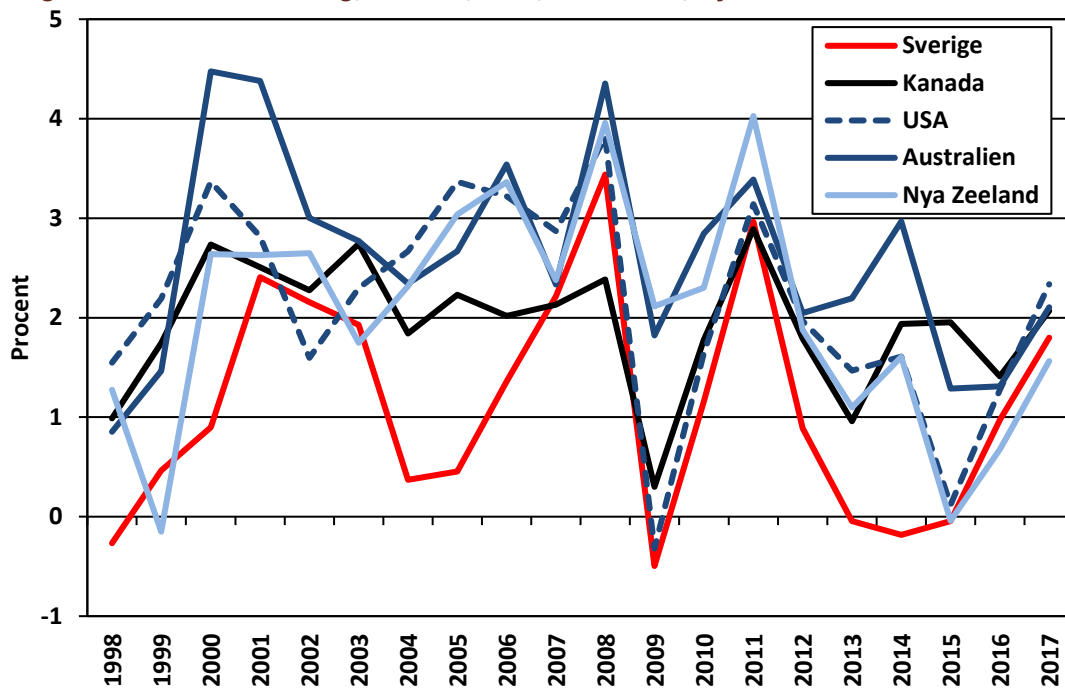
Tabell 7.4 Prisutveckling utanför Europa

	Genomsnittlig prisökning 1998-2017
Brasilien	6,5
Mexiko	5,6
Sydkorea	2,7
Australien	2,6
USA	2,1
Nya Zeeland	2,0
Kanada	1,9
Singapore	1,5
Sverige	1,1
Taiwan	1,0
Japan	0,0

Källa: IMF, Konjunkturinstitutet KPI

I USA, Kanada, Australien och Nya Zeeland har prisökningstakten i viss mån samvarierat över perioden 1998-2017 (diagram 7.6a). Tydliga toppar återfinns exempelvis 2011 och 2014. Högst genomsnittlig ökningstakt uppvisade Australien, med i genomsnitt 2,6 procent per år.

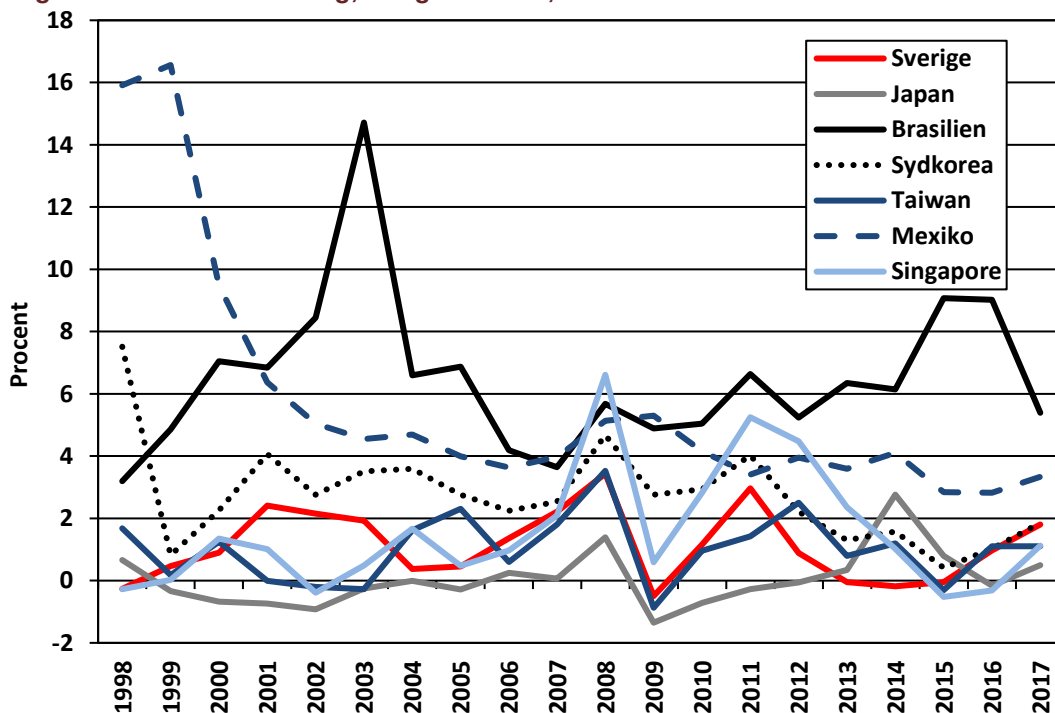
Diagram 7.6a Prisutveckling, Kanada, USA, Australien, Nya Zeeland 1998-2017

Källa: IMF, Konjunkturinstitutet KPI

I Mexiko var prisökningstakten lägre på senare tid jämfört med de första åren av perioden 1998-2017 (diagram 7.6b). Japan hade en låg inflation sett över hela perioden fram till 2014, då den tillfälligt sköt i höjden, som en konsekvens av att penningpolitiken lades om. 2016 återgick prisökningstakten till en likartad nivå som tidigare för att under 2017 uppvisa en svagt positiv utveckling.

Diagram 7.6b Prisutveckling, övriga världen, 1998-2017

Källa: IMF, Konjunkturinstitutet KPI

Sammanfattning

Den genomsnittliga årliga förändringen av konsumentpriserna i de västeuropeiska länderna varierade mellan 0,4 och 2,2 procent under perioden 1998-2017. I genomsnitt var den svenska inflationen 1,1 procent (1,4 mätt med HIKP) under perioden 1998-2017 jämfört med 1,7 procent för Västeuropa.

Den genomsnittliga prisutvecklingen för hela Västeuropa har varierat över tid och var som högst under perioden 2008-2012, med 2,2 procent. Under den föregående perioden 1998-2007 var den genomsnittliga inflationen 1,8 procent, och under den efterföljande perioden 2013-2017 var den som lägst, med 1,0 procent. Spanien var det västeuropeiska land som hade högst prisutveckling sett över hela perioden. Den spanska prisutvecklingen avtog dock över tid och var som lägst under den sista perioden 2013-2017. Prisökningstakten i de östeuropeiska länderna har under största delen av perioden 1998-2017 varit högre än i Västeuropa, men har sjunkit på senare år och har sedan 2013 överlag befunnit sig på liknande nivåer som i Västeuropa.

USA, Nya Zeeland, Kanada och Singapore har uppvisat likartade inflationstakter som de västeuropeiska länderna. Däremot har de genomsnittliga prisökningarna i Mexiko och Brasilien varit betydligt högre, omkring sex respektive sju procent per år, sett över hela perioden. Japan har haft en prisutveckling på i genomsnitt 0,0 procent per år mellan 1998 och 2017.

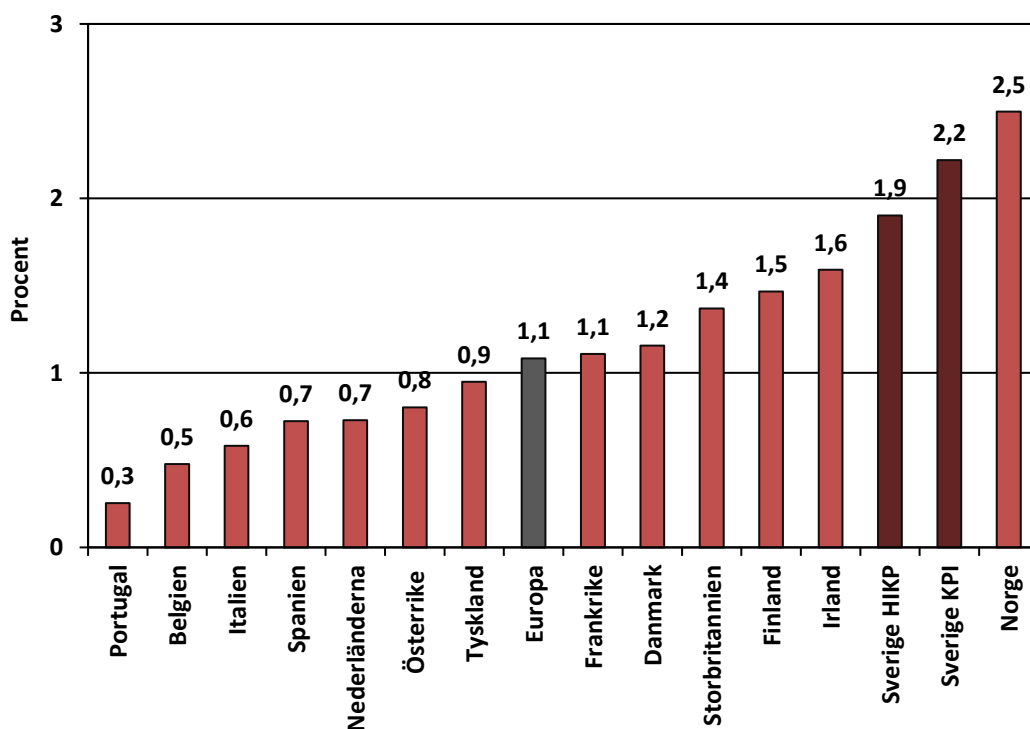
8. REALA ARBETSKRAFTSKOSTNADER

Kapitel åtta beskriver de reala arbetskraftskostnadernas utveckling. De reala arbetskraftskostnadernas förändring beror på utvecklingen av arbetskraftskostnaderna i nominella termer (kapitel tre) och konsumentprisernas utveckling (kapitel sju). Som mått på konsumentpriserna används HIKP för samtliga länder utom Sverige, där KPI används som mått på inflationen. Dock presenteras även för Sveriges del de reala arbetskraftskostnadernas utveckling beräknat utifrån HIKP, för ökad jämförbarhet med övriga länder. Kapitel åtta följer ett liknande upplägg som kapitel tre. Utvecklingen i Sverige under perioden 1998-2017 jämförs med utvecklingen i andra länder och dessutom görs fördjupningar där utvecklingen under perioderna 1998-2007, 2008-2012 respektive 2013-2017 jämförs.

Västeuropa

Som framgår av kapitel tre ökade arbetskraftskostnaderna inom tillverkningsindustrin i Sverige med i genomsnitt med 3,35 procent per år under perioden 1998-2017. Konsumentpriserna ökade under samma period med 1,11 procent per år. Det medför att i reala termer ökade arbetskraftskostnaderna i Sverige med 2,2 procent per år (1,9 procent med inflationen mätt med HIKP) under perioden 1998-2017.

Diagram 8.1a Real ökning av arbetskraftskostnaden, Västeuropa 1998-2017

Källa: Labour Cost Index, Eurostat HIKP, Konjunkturinstitutet KPI

En real ökningstakt om 2,2 procent per år ger Sverige en hög placering i jämförelse med andra västeuropeiska länder. Även med HIKP som mått på konsumentprisutvecklingen behåller Sverige samma placering. Som framgår av diagram 8.1a uppvisade Norge snabbast utveckling av de reala arbetskraftskostnaderna med en ökningstakt om 2,5 procent per år. I genomsnitt steg de nominella arbetskraftskostnaderna i Västeuropa med 2,8 procent och priserna med 1,7 procent per år under perioden 1998-2017, vilket medför att de reala arbetskraftskostnaderna ökade med 1,1 procent årligen. Att de reala arbetskraftskostnaderna i Sverige ökade betydligt snabbare än i

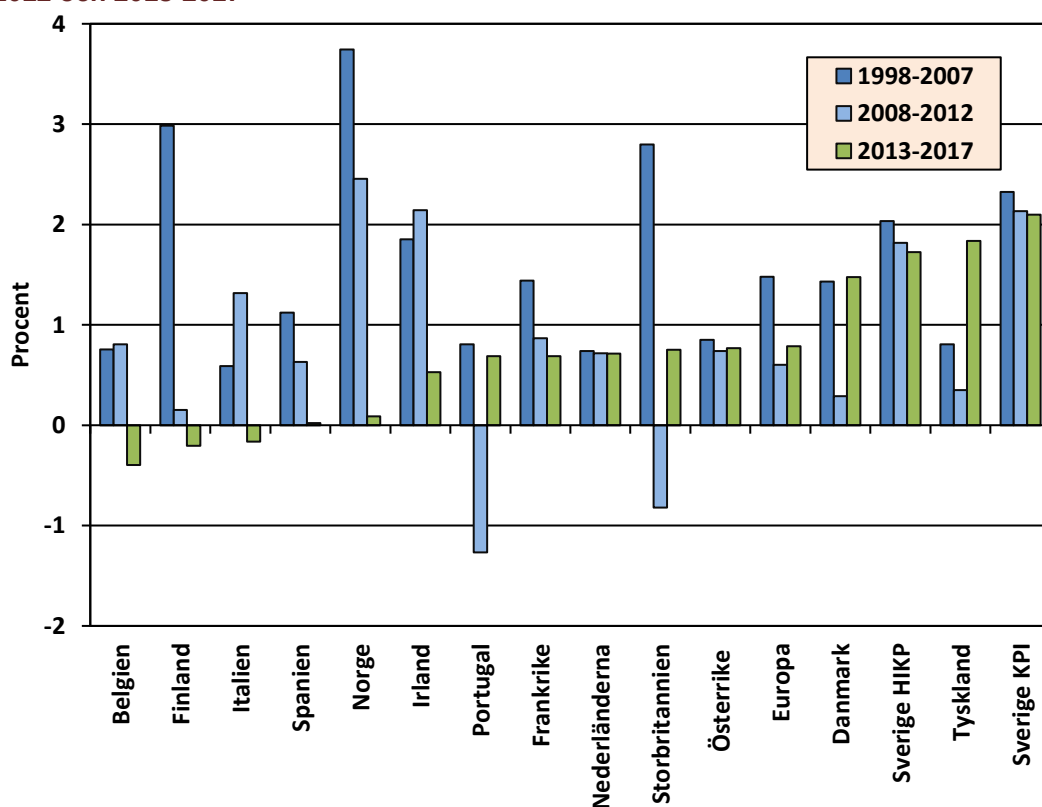
Västeuropa beror dels på att de svenska prisökningarna var lägst i Västeuropa under perioden, och dels på att arbetskraftskostnaderna i Sverige ökade mer än genomsnittet.

De reala arbetskraftskostnaderna har ökat i samtliga västeuropeiska länder under perioden, men skillnaderna i ökningstakt mellan länderna är betydande. Sett över hela tidsperioden 1998-2017 är den totala ökningen av de reala arbetskraftskostnaderna i svensk industri drygt 55 procent (45,8 procent när HIKP används som inflationsmått). Det kan jämföras med Portugal och Belgien som uppvisade totala ökningar om endast 5,2 respektive 10,0 procent under perioden.

Under perioden 2013-2017 uppvisade Sverige snabbast ökningstakt av de reala arbetskraftskostnaderna bland de västeuropeiska länderna, med i genomsnitt 2,1 procent per år. Orsaken är både den låga inflationen och att arbetskraftskostnaderna utvecklades snabbare än genomsnittet under perioden. Om HIKP används som inflationsmått för Sverige blir utvecklingen istället marginellt långsammare än för Tyskland. I samtliga västeuropeiska länder utom Tyskland och Danmark var ökningstakten lägre än en procent per år under perioden och i såväl Belgien, Finland som Italien avtog den reala utvecklingen av arbetskraftskostnaderna.

I många västeuropeiska länder utvecklades de reala arbetskraftskostnaderna sämre under finanskrisen än vid både perioden före och efter. Särskilt stora skillnader kan ses i exempelvis Portugal och Storbritannien. Sverige utmärker sig med en likartad utveckling under samtliga tre perioder, då KPI används som inflationsmått. I Norge var utvecklingstakten som högst under perioden 1998-2007, näst högst under perioden 2008-2012 och lägst under perioden 2013-2017.

Diagram 8.2 Real ökning av arbetskraftskostnaden, Västeuropa 1998-2007, 2008-2012 och 2013-2017

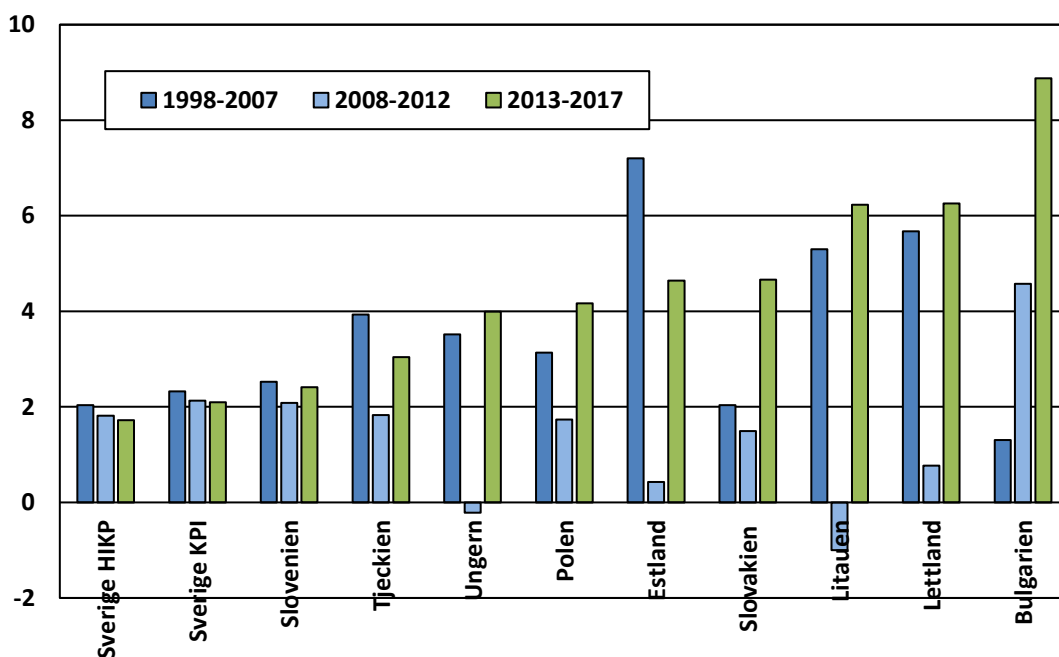

Källa: Labour Cost Index, Eurostat HIKP, Konjunkturinstitutet KPI

Östeuropa

De reala arbetskraftskostnaderna har ökat i samtliga östeuropeiska länder under perioden 1998-2017 (diagram 8.3). Som framgår av kapitel 3 ökade de nominella arbetskraftskostnaderna i Östeuropa i betydligt snabbare takt än i Sverige. Det har, trots högre inflationstakter, på det stora hela lett till högre reallöneökningar än i svensk industri för samtliga länder utom Slovenien, som hade en likartad ökningstakt som Sverige under samtliga tre perioder. Det är tydligt att de reala arbetskraftskostnaderna även i Östeuropa generellt sett utvecklades avsevärt sämre under åren omkring finanskrisen än under perioderna både före och efter. Perioden 2013-2017 har, till skillnad från i de västeuropeiska länderna, för många östeuropeiska länder inneburit högre reala ökningar av arbetskraftskostnaderna per år än under perioden 1998-2007. Detta tack vare de fortsatt höga ökningarna av de nominella arbetskraftskostnaderna, i kombination med lägre inflationstakter än tidigare. Starkast utveckling under perioden 2013-2017 uppvisade Bulgarien med 8,9 procent per år. I både Lettland och Litauen ökade de reala arbetskraftskostnaderna med drygt sex procent per år under perioden.

Diagram 8.3 Real ökning av arbetskraftskostnaden, Östeuropa, 1998-2007, 2008-2012 och 2013-2017

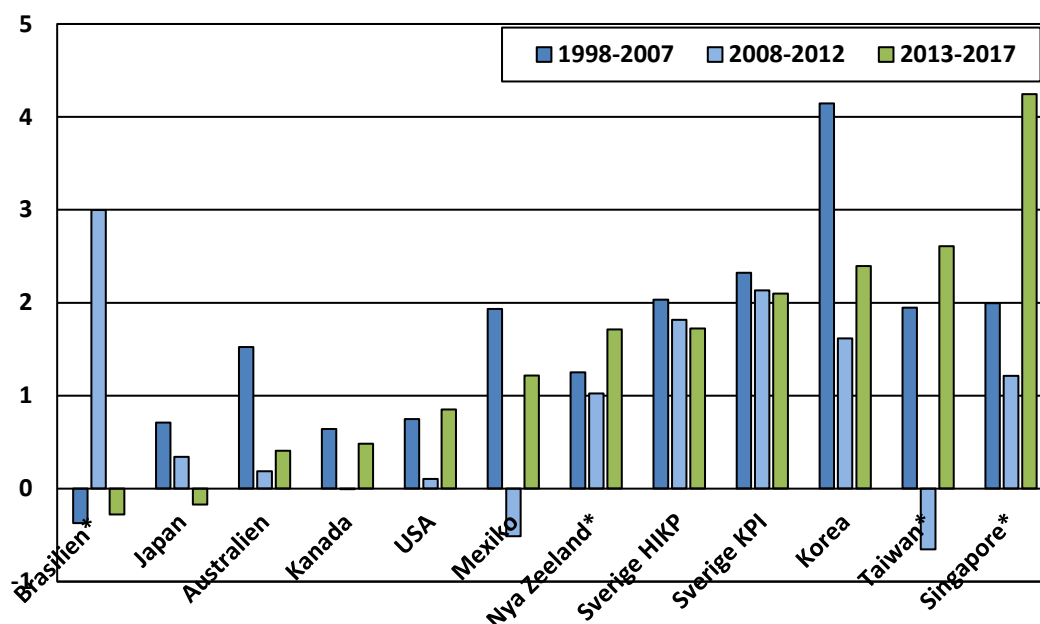
Källa: Labour Cost Index, Eurostat HIKP, Konjunkturinstitutet KPI

Länder utanför Europa

Även länderna utanför Europa uppvisade ett liknande mönster som de europeiska länderna när det kommer till ökningen av de reala arbetskraftskostnaderna under perioden 1998-2017 (diagram 8.4). Ökningstakterna var i flertalet länder högre före och efter än under finanskrisen. Vid jämförelse av ökningstakten i Sverige med de uto-meuropeiska länderna placerar sig Sverige högt under de två första perioderna, med näst snabbast ökningstakt under både 1997-2007 och 2008-2012 (oavsett om inflat-

ionen mäts med KPI eller HIKP). Den senaste perioden uppvisade dock både Sydkorea, Taiwan och Singapore snabbare ökningar av de reala arbetskraftskostnaderna. I Japan och Brasilien avtog reallönerna under perioden 2013-2017.

Diagram 8.4 Real ökning av arbetskraftskostnaden, länder utanför Europa, 1998-2007, 2008-2012, 2013-2017

Källa: Conference Board, Labour Cost Index, Konjunkturinstitutet KPI och IMF
 *=1998-2016

Flera länder med högre ökningstakt hos de nominella arbetskraftskostnaderna än Sverige (till exempel Brasilien, Mexiko och Australien) uppvisade lägre ökningstakt med avseende på de reala arbetskraftskostnaderna eftersom inflationen varit högre än i Sverige i dessa länder.

Sammanfattning

Sveriges reala arbetskraftskostnader har ökat med i genomsnitt 2,2 procent per år under perioden 1998-2017. Bland de västeuropeiska länderna överträffas det endast av Norge. I Östeuropa var utvecklingen av de reala arbetskraftskostnaderna överlag avsevärt högre än i Sverige, både före och efter finanskrisen. Genomsnittet för de västeuropeiska länderna var 1,1 procent under perioden 1998-2017. Sverige uppvisade likartade reala ökningstakter under samtliga tre delperioder (beräknat med inflationen mätt med KPI).

9. KÄLLOR, DEFINITIONER OCH METODER

Arbetskraftskostnad

Nivåer och förändringar i arbetskraftskostnad skiljer sig åt beroende på vilken källa som används. För att beskriva *nivån* på arbetskraftskostnaden används i denna rapport Eurostats Labour Cost Survey (LCS) för länderna i Östeuropa och uppgifter från amerikanska Conference Board för övriga länder. För att beskriva *utveckling* av arbetskraftskostnaderna används uppgifter från Conference Board och Eurostats Labour Cost index (LCI).

Conference Board

Conference Board (CB) är en självständig forskningsinstitution med säte i New York med syfte att tillhandahålla ekonomisk data. Här redovisas arbetskraftskostnaden för samtliga anställda (arbetare och tjänstemän) inom tillverkningsindustrin i 36 länder, "International Comparisons of Hourly Compensation Costs in Manufacturing". I arbetskraftskostnad ingår lön, socialförsäkringskostnader samt arbetskraftsrelaterade skatter.

Lönen består av lön för arbetad tid samt direkta förmåner. I lön ingår tid- och prestationslön med tillägg för övertid, obekvämt arbetstid, skift, regelbunden bonus m.m. I direkta förmåner ingår lön för ej arbetad tid, oregelbundna bonusar och direkta bidrag.

Arbetskraftskostnader innehåller alla lagstadgade socialförsäkringar, privata eller kontraktbundna försäkringar eller bonusar samt skatter (minus subventioner) på lönen eller på anställningen.

I den här rapporten används Conference Board som underlag för arbetskraftskostnadernas nivåer. Då endast uppgifter till och med 2016 finns tillgängliga, har i rapporten ökningstalen från LCI 2017 använts för att uppskatta 2017 års nivåer. För de länder som inte ingår i LCI har OECD Global Economic Outlook June 2018 använts.

LCI

LCI är ett europeiskt löne- och arbetskostnadsindex som publiceras kvartalsvis av Eurostat. Index är satt 2012=100. I denna rapport används arbetskraftskostnadsindexet som speglar utvecklingen av den totala arbetskraftskostnaden per timme. I LCI ingår både arbetare och tjänstemän inom tillverkningsindustrin. LCI redovisas bara som förändring från kvartal till kvartal eller från år till år.

LCS

Eurostats LCS är en undersökning som genomförs vart fjärde år där den senaste undersökningen avser år 2012. I LCS finns det uppgifter på den totala arbetskraftskostnaden per timme, uppdelat på olika branscher. Statistiken omfattar både arbetare och tjänstemän. Undersökningen innehåller uppgifter för alla EU-länder samt Norge.

I denna rapport har LCS använts till att beräkna nivåerna på arbetskraftskostnaden för de östeuropeiska länderna, då denna information inte går att hämta hos CB. Uppgifter från LCI har använts till att räkna fram nivåerna på arbetskraftskostnaden för perioden 1998-2017, utifrån nivån i LCS år 2012. Nivån innefattar arbetskraftskostnaden per timme inom tillverkningsindustrin exklusive lärlingslöner⁶.

⁶ För Polen inkluderar lönenivån lärlingslöner då data exklusive lärlingslöner inte finns tillgänglig.

Priser

För att beräkna utvecklingen av de reala arbetskraftskostnaderna deflateras utvecklingen av de nominella arbetskraftskostnaderna med konsumprisutvecklingen. Konsumentprisutvecklingen mäts på olika sätt i olika länder. För de europeiska länderna, utom Sverige, används i denna rapport det av Eurostat beräknade harmoniserat konsumentprisindex (HIKP). För Sverige används i huvudsak det av SCB beräknade Konsumentprisindex (KPI).

I kapitlet om konsumentprisutvecklingen görs också en jämförelse av konsumentprisutvecklingen beräknat enligt KPI respektive HIKP för svensk del. För övriga länder används uppgifter om Consumer Price Index (CPI) från International Monetary Fund (IMF)

Växelkurs

Växelkursen mäts genom ett årsgenomsnitt av valutakursen för respektive lands valuta mot den svenska kronan och finns att tillgå i Riksbankens valutakursdatabas.

Vikter

För att beräkna genomsnitt av arbetskraftskostnadernas nivå och utveckling för grupper av länder måste uppgifterna för de olika länderna vägas samman. För att göra det används i denna rapport vikter som Konjunkturinstitutet tar fram när de skapar Konjunkturinstitutets kronindex (KIX). KIX-vikterna för respektive land beaktar landets betydelse som importör av svenska bearbetade varor och landets betydelse som konkurrent på Sveriges exportmarknader för bearbetade varor samt landets betydelse på den totala råvarumarknaden. I rapporten används vikterna för år 2017.

www.fackeninomindustrin.se